

POLITI HØGSKOLEN

Evaluering av etterforskning

En studie på etterforskeres oppfatninger om evaluering av etterforskning

Mads Skipanes

Master i Politivitenskap

Kull 2015

Sammendrag

Dette er en kvalitativ forskningsstudie som har undersøkt etterforskeres oppfatninger om evaluering av etterforskning. Formålet med oppgaven har vært å belyse hvilke oppfatninger etterforskere har på evaluering av etterforskning i den hensikt å få økt kunnskap innenfor området. Studiet har i tillegg til hensikt å være et bidrag i det pågående arbeidet med å etablere metoder for systematisk erfaringslære innen etterforskning.

Masteroppgaven har undersøkt følgende problemstilling: *Hvilke oppfatninger har etterforskere om evaluering av etterforskning?*

Studiet er bygget på dybdeintervju av fem etterforskere, ansatt ved to ulike politidistrikt. Innhentet datamateriale er undersøkt mot evalueringsteori i tillegg til organisasjons- og læringsteori.

Funn viser at utvalget har en omforent lik forståelse av evalueringsbegrepet tett knyttet til evalueringsbegrepet slik det benyttes i dagligtalen. Evaluering anses å være en gjennomgang av et arbeid for å se etter læringspunkter. I tillegg beskriver utvalget evaluering å være en jakt på feil og mangler. Evaluering forstås i stor grad som en kvalitativ vurdering av etterforskning.

Utvalget oppgir ikke å være gitt opplæring i evaluering. De anser sin kompetanse innen etterforskning som overførbart til evaluering. Utvalget sammenblender etterforskning og evaluering. Ingen av informantene har kjennskap til forskningsbaserte evalueringer. Informantene redegjør for flere evalueringskriterier som kan inngå i evaluering av etterforskning men beskriver i liten grad metoder for evaluering. Til tross for en lik forståelse av evalueringsbegrepet beskriver informantene ulike fremgangsmåter for evaluering av etterforskning. Utvalget har erfaring med å gjennomføre evalueringer men i liten grad systematiske evalueringer.

Utvalget har stor tiltro til evaluering; de anser evaluering å bidra til læring og personlig utvikling, økt kvalitet i etterforskning, samt unngåelse av gjentakende feil i etterforskningsarbeid. I informantenes beskrivelser av utfordringer ved evaluering peker de i hovedsak på utenforliggende begrensninger og redegjør ikke for begrensninger ved evaluering i seg selv.

Summary

This is a qualitative research. This master thesis has examined investigators perceptions on evaluating investigations. The purpose of this thesis has been to elucidate the opinions of investigators on the evaluations of investigations in order to gain increased knowledge. In addition, the study has intended to be a contribution to the ongoing work on establishing an experimental learning system.

The research question is: Which perceptions do investigators have on evaluating investigations?

This study is based on in-depth interviews of five investigators, from two different police. Data collected has been examined and assembled based on evaluation theory as well as organizational and learning theories. Evaluation is understood as a qualitative review of investigation.

Findings reveal a mutually similar understanding of investigation evaluation within the committee. The understanding is closely linked to the evaluation concept as used in the daily speech. Evaluation is considered by the committee as a review to identify learning outcomes as well to identify errors and shortcomings within the investigation.

The committee does not claim to have been given any training in evaluation. They regard their research expertise as transferable to evaluation, however, the informants tend to blend and confuse investigation and evaluation. None of the informants have knowledge on research-based evaluations. The informants describe several evaluation criteria that may be included in the evaluation of investigations, but only to a small extent do they describe methods for evaluation. Despite a similar understanding of the evaluation concept, the informants describe different methods on evaluating investigations. The committee has experience in carrying out evaluations, but only to a small extent do they utilize systematic evaluation.

The committee has great confidence in evaluation as a concept; they believe that evaluation contributes to learning and personal development, increased quality of investigations, and the avoidance of repetitive mistakes in investigative work. In the informant's descriptions of the challenges of evaluation, they mainly point to external constraints and do not explain limitations in evaluation per se.

Forord

Denne oppgave er en avsluttende del i et langvarig studieløp ved Politihøgskolen, «Master i Politivitenskap.» Studiet har beriket min forståelse av politiet, både som organisasjon og som en del i vårt samfunn. Studiet har også ført til at jeg har oppdaget å få kunnskap om ting jeg ikke visste at jeg ikke visste.

Selv opplever jeg å nå ha en betydelig større forståelse av og nyansert forhold til informasjon og kunnskap. Jeg opplever å være i bedre stand til å kritisk vurdere ulike informasjonskilder. Dette anser jeg som en styrke i dagens informasjonssamfunn.

Jeg har opplevd studiet som relevant for mitt daglige arbeid i politietaten. Økt innsikt i vitenskapelige metoder vil fra min side videreføres inn i arbeidet med både etterretnings- og etterforskningsarbeid. Politiets arbeidsmetoder er i stor grad inspirert av vitenskapelige metoder. Politiet vil i tiden fremover i stadig større grad basere sine undersøkelser og arbeidsmetoder på vitenskapsbasert forskning som en del i den pågående profesjonalisering av politiet.

Takk til veiledere, Stefan Holgersson og Hans Myhre Sunde. Takk til informantene som har bidratt til denne oppgaven, engasjerte og med stor motivasjon for sitt arbeid. Uten dere ingen oppgave. Takk til medstudenter for gode samtaler og spennende diskusjoner. Stor takk til arbeidsgiver og mine ledere på veien, takk for tilrettelegging og imøtekommenhet for å muliggjøre et studieliv ved siden av arbeidet.

Oslo, 15.08.19

Mads Skipanes

Innhold

Sammendrag.....	2
Summary	3
Forord.....	4
Innledning.....	7
Politivitenskap.....	7
Etterforskning.....	7
Kvalitet i etterforskning.....	9
Rettsikkerhet, tillit og legitimitet	10
Valg av forskningstema.....	12
Oppgavens problemstilling.....	13
Avgrensninger	14
Hvorfor evaluere?.....	14
Tidligere forskning	16
Teori	17
Evalueringsteori.....	17
Organisasjons- og læringsteorier.....	24
Evaluering av etterforskning	28
Sammenfatning av teorigrunnlag	31
Metode.....	33
Epistemologi.....	33
Metodevalg	33
Datainnsamling.....	34
Utvalg av personell til datainnsamling	36
Gjennomføring	37
Forskingskriterier	38
Pålitelighet.....	39
Troverdighet	40
Overførbarhet	41
Begrensninger ved intervju	41
Etiske refleksjoner.....	42
Bearbeiding og analyse	44
Analyse.....	47

Informantens forståelse av evalueringsbegrepet.....	47
Evaluering som gjennomgang for å se etter læringspunkter	47
Evaluering som en jakt på feil og mangler	49
Sammenblanding av evaluering og etterforskning	51
Hvordan evaluere etterforskning	53
Momenter til evaluering av etterforskning	54
Gjennomføring av evaluering.....	61
Muligheter og begrensninger ved evaluering av etterforskning	64
Effekter av evaluering	64
Begrensende faktorer ved evaluering av etterforskning	67
Avsluttende diskusjon	73
En omforent forståelse av evaluering tett knyttet til evaluering som vurdering.....	73
Anser sin etterforskningskompetanse overførbar til evaluering	73
Utfordringer ved å skille etterforskning og evaluering	73
Erfaring med å utføre evalueringer men vanskeligheter med å beskrive en evaluering	74
Stor tiltro til evaluering tross manglende opplæring i å evaluere	74
Litteraturliste	77
Vedlegg	83

Innledning

Politivitenskap

Politivitenskap er et vitenskapelige studie av politiet og andre som utøver politisær virksomhet, hvem de er, deres oppgaver og deres samfunnsrolle, hva de gjør samt effektene av dette (Larsson, Gundhus & Granér, 2014). Studiet har til hensikt å forbedre analyse- og forskningskompetansen innen politiet. Noe av det som skiller «Master i politivitenskap» og andre videreutdanninger som tilbys ved Politihøgskolen er at videreutdanningene konsentrerer seg om å tilegne seg kunnskap mens masterstudiet i politivitenskap gir kompetanse i å utvikle ny kunnskap (Bjørgero, 2006).

Begrepet politivitenskap ble første gang tatt i bruk i 2006. Hensikten med begrepet er å fange det bredere perspektivet som ligger i politisær virksomhet. Politisær virksomhet henviser til at politiet kun er en av flere aktører som utøver en kontroll i samfunnet med tilgang til sanksjonsmuligheter (Reiner, 2010). Begrepet politivitenskap er knyttet til et ønske om å profesjonalisere politiet og å utvikle høyere utdanning. For å kunne profesjonalisere politiet må vitenskapelige metoder, begrep og tenkemåter anvendes som fundament for politiutdanningen (Larsson et al., 2014).

Politiets utdanning har endret seg til å bli stadig mer akademisk (Larsson, 2010). Den norske politiutdannelsen har blitt mer omfattende og spesialisert. Norske politibetjenter er kanskje de best utdannede i verden, med et studie som hviler på forskningsbasert kunnskap (Heivoll, 2018). Når det gjelder etterforskningsfaget har dette gått fra mester-svenn-kunnskapsoverføring til systematisk opplæring i form av spesialiserte studier (Rachlew & Fahsing, 2015). Den profesjonalisering som i dag skjer i politiet er et oppgjør med den tidligere holdningen til politiarbeid som et håndverk eller en kunstform. I dag søker politiet utvikling gjennom samarbeid med andre relevante fagdisipliner med lange tradisjoner innfor forskning. Enkelte anser etterforskning som en gryende vitenskapelig disiplin. Innenfor etterforskning beskrives overgangen å gå fra å være mistankestyrt til en abduktiv undersøkende prosess hvor alle plausible hypoteser legges til grunn i etterforskningsarbeidet (Rachlew & Fahsing, 2015).

Etterforskning

Etterforskning er en svært kompleks og krevende oppgave. Som etterforsker møter man en rekke utfordringer, blant annet hva gjelder å oppfatte og identifisere lovbrudd (Monckton-Smith, Adams, Hart & Webb, 2013) og i å prosessere og tolke informasjon (Innes, 2003). Etterforskning er i sin

enkleste forstand informasjonsbehandling (Innes, 2003). Informasjonsbehandling betraktes som den vanskeligste og den viktigste egenskapen for å kunne mestre etterforskningsarbeid (Ask, 2013). Etterforskning av alvorlig kriminalitet er en av de aller mest utfordrende, komplekse og kompliserte oppgavene politiet har. Det er få former for fagutøvelse hvor fagutøveren møter så store og mangfoldige konkurrerende oppgaver som i etterforskningsarbeid (Fahsing, 2013).

Etterforskning har flere formål. På den juridiske siden er etterforskning fastsatt i straffeprosessloven § 226 hvor det fremkommer at formålet er «å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for avgjørelsen av spørsmålet om tiltale, og å tjene som forberedelse for sakens behandling ved retten.» Etterforskning er en prosess som skal svare til de krav som rettssystemet stiller, desto mer alvorlig kriminalitet desto mer krevende og kompleks er etterforskningen (Monckton-Smith et al., 2013). I praksis handler etterforskning om å ta beslutninger, iverksette tiltak og nødvendige undersøkelser som kan legges til grunn i avgjørelsen om skyldspørsmålet under rettens behandling. Ut over dette har etterforskning til hensikt å ha en allmennpreventiv forebyggende effekt, samt å ivareta ofre og pårørende (Bjerknes & Fahsing, 2018). Etterforskning er en av flere andre politioppgaver som har til formål å sørge for et trygt samfunn som fastsatt i politiloven § 2.

Etterforskningen har til hensikt å rekonstruere et hendelsesforløp. Dette gjøres gjennom å skape et felles narrativ (Innes, 2003). En straffesak inneholder gjerne en rekke dokumenter og mange biter av informasjon. For å kunne forstå informasjonen politiet besitter søker etterforskere å produsere et narrativ. Årsaken ligger i vår menneskelige natur, vi er avhengig av å produsere fortellinger for å evne å prosessere og forstå større mengder informasjon. Vi mennesker har en forkjærlighet for historier fremfor enkle informasjonsbiter. Vi har en svært begrenset evne til å håndtere ulike informasjonsbiter uten å tillegge dem en forklaring. Her oppstår ofte feilslutninger. Våre mentale prosesser opererer utenfor vår bevissthet. I denne prosessen blokkeres våre evner til å se detaljer ettersom oppmerksomheten er rettet mot å konstruere årsaker (Taleb, 2010). Med bakgrunn i våre behov for å konstruere årsaker fremstår viktigheten av en metode for å motvirke våre kognitive feilslutninger.

Frem til for kort tid siden eksisterte ingen omforent metode for etterforskning (Rachlew & Fahsing, 2015), i dag anses derimot politiet å ha etablert en hypotesedrevet etterforskningsmetode. Metoden bygger på å utvikle hypoteser for å kunne arbeide med å falsifisere disse. Det vil si en metode hvor forsøk på å bevise årsakssammenheng og skyld omfatter forsøk på å bevise det motsatte. Dersom

alle fornuftige hypoteser til uskyld kan utelukkes må forbrytelsen anses bevist (Bjerknes & Fahsing, 2018). Etterforskninger skal bygge på en abduktiv logikk, en logikk hvor det gjentagende i etterforskningsprosessen utvikles plausible hypoteser basert på tilgjengelig informasjon uten at det tas definitiv stilling til dem (Fahsing, 2016; Rachlew & Fahsing, 2015; Viskum, 2013), men hvor det arbeides med å forsøke å falsifisere dem. I tillegg bygger etterforskning i dag på en etterforskningsmodell, omtalt som «Etterforskningens seks C-er». Modellen bidrar til å beskrive hvordan en etterforskningsprosess bør gjennomføres som en styrt prosess. «Etterforskningens seks C-er» omtales også som etterforskningssirkelen i den hensikt at dette er en kontinuerlig prosess som gjentar gjennom en etterforskning (Fahsing, 2016; Riksadvokaten, 2017).

Kvalitet i etterforskning

Etterforskning er en oppgave politiet bruker betydelige ressurser på. Etterforskning er målstyrt og i stor grad regelbundet aktivitet og har som mål å belyse om ulike straffebestemmelser kan være overtrådt. Etterforskning styres etter regler i menneskerettighetsloven, straffeprosessloven og diverse forskrifter. Målet ved en etterforskning kan sies å være å innhente tilstrekkelig informasjon til å avklare om et lovbrudd er begått og om noen kan straffes for det (Bjerknes & Fahsing, 2018). Ask (2013) hevder at en suksessfull etterforskning er en etterforskning som resulterer i en fortelling som gir et komplett og sammenhengende bilde av forbrytelse og som understøttes av pålitelige bevis.

Oppklaringsprosent har lenge vært et måleparameter på kvaliteten i politiets etterforskningsarbeid (Knutsson, 2013). Riksadvokaten har i en rekke mål og prioriteringsrundskriv (tilbake til 1999) vist til oppklaringsprosent som et mål på etterforskningskvalitet. Det er problematisk å måle etterforskningskvalitet basert på oppklaringsprosent. Ofte er oppklaring et resultat av kontakt med vitner og tillit fra folk i miljø rundt lovbrudd. Det er sjeldent den klassiske etterforskningsmodellen med systematisk gjennomgang av folk med motiver som fører til oppklaring (Gundhus, 2007). Med andre ord løses ikke straffesaker som et resultat av etterforskning, men av publikum (Reiner, 2010).

I "Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet" (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016) defineres kvalitet til å være «i hvilken grad en virksomhet tilfredsstillende oppfylter de obligatoriske og underforståtte krav og forventninger.» Etterforskning er en lovregulert virksomhet, men lovgiver har i liten grad oppstilt obligatoriske kvalitetskrav som handlingsplanen peker på.

Fahsing påpekte tilbake i 2013 at det ikke er mulig å diskutere kvalitet eller effektivitet i etterforskning før det er etablert en klarere forståelse av hvordan etterforskere arbeider, samt hvilke krav etterforskningen stiller til utøverne og omstendigheten etterforskning utøves under (Fahsing, 2013). For å foreta etterforskning av høy kvalitet må den gjennomføres kunnskapsbasert. Det vil si gjennom en kombinasjon av brukererfaringer, forskning og beste praksis (Bjerknes & Fahsing, 2018).

For å vurdere politiets etterforskningsarbeid er det nødvendig med både kvalitative og kvantitative måleparametere. Utformingen av kvalitative målekriterier er en krevende oppgave (Knutsson, 2013). Kvantitative måleparametere er vanligere enn kvalitative måleparameter fordi det er enklere å telle og måle kvantitativt enn å definere kvalitative måleparametere (Holgerson, 2015). Hele vårt sosiale samfunn er bygget opp på kvantifisering. Karaktersetting i utdanningssystemet bygger på en samlet enighet om at karaktersetting bidrar til å måle elevens kunnskapsnivå (Harari, 2015).

Hovedutfordringen med kvalitetsbegrepet er ikke å definere det, men å finne en måte å måle kvaliteten på skriver Myhrer (2015). Myhrer viser videre til at oppmerksomheten på kvalitet i etterforskning er av forholdsvis ny dato. I sin rapport fra 2015 presenterer Myhrer en tenkt tabellarisk modell for angivelse av kvalitet. Tabellen inneholder 8 kvalitetskomponenter. Arbeidet er videreført og det er i dag utviklet 13 allmenne kriterier for høy kvalitet i etterforskning i samarbeid med Riksadvokaten (2012) (2016).

Rettsikkerhet, tillit og legitimitet

Det er flere årsaker til at høy kvalitet i etterforskning er en nødvendighet. Høy kvalitet bidrar til ivaretagelse av rettsikkerhet. Det bidrar til opprettholdelse av tilliten til politiet og legitimiteten politiet i dag er gitt i samfunnet.

Rettsikkerhet defineres vanligvis som borgernes vern mot vilkårlig, uforutsigbar, og usaklig forskjellsbehandling fra staten. Rettsikkerhet er en sentral verdi for kvalitet (Finstad, 2009). Myhrer (2014) redegjør for grunnprinsipper som bidrar til å sikre rettsikkerhet og trekker blant annet frem viktigheten av å unngå at borgere blir uriktig gjenstand for etterforskning. I etterforskningsvirksomheten må reglene være slik at ingen blir straffeforfulgt med urette og samtidig bidra til at riktige avgjørelser blir tatt. Etterforskning av høy kvalitet med riktig avgjørelse bidrar til å ivareta borgernes rettsikkerhet. Systematiske undersøkelser av straffesaker der uskyldige er

blitt dømt har vist at rettssikkerhetens største utfordring ligger i menneskets kognitive forenklingsstrategier (Rachlew & Fahsing, 2015).

Politiet er avhengig av legitimitet og tillit i samfunnet for å kunne utføre sine oppgaver. «Legitimacy is the right to rule and the recognition by the ruled of that right» (Jackson et al., 2012). Også forstått som de gode hensikter borgere i et samfunn har gitt til en bestemt myndighet som kan pålegge dem forpliktelser. Politiet som organisasjon er avhengig av legitimitet for å løse sine oppgaver på en god måte (Diderichsen, 2016). Politiet er avhengig av å vise seg legitimiteten verdi for å kunne løse sine oppgaver. Finstad (2014) skiller mellom overkontroll og underbeskyttelse som to ytterkanter som utfordrer politiets legitimitet. I overkontroll menes tilfeller hvor politiet bruker for mye makt ved tilfeller som kan bli omtalt som politivold hvor det fremstår å bli brukt for mye fysisk makt. Underbeskyttelse knytter seg til forhold hvor politiet ikke beskytter bestemte grupper i befolkningen. Finstad peker på etterforskningen i forbindelse med drapet på Stephen Lawrence fra England i 1993. Granskningskommisjonen konkluderte med at etterforskningen i saken var inkompetent og gav uttrekk for «institutional racism.» Med institusjonell rasisme siktes det mot organisasjoners manglende evne til profesjonell yrkesutøvelse, slik at personer blir skadelidende på grunn av hudfarge, kultur, eller etnisk opprinnelse. Institusjonell rasisme kan skyldes fordommer, tankeløshet, eller stereotypier om etniske minoritetsgrupper (Rowe, 2009). Et eksempel som i noen grad kan sammenlignes med denne saken er den norske etterforskningen av drapet på litauiske Monika Svinglinskaja fra 2011. En gjennomgang av etterforskningen konkluderte med at det skjedde en kollektiv feil i etterforskningsteamet hvor fokuset på å bekrefte en eksisterende teori om selvdrap kom foran det å etablere og undersøke alternative hypoteser. Rapporten fant at «noe» skjedde i etterforskningen og at dette «noe» førte til en etablert hovedteori som ingen syntes å stille spørsmålsteget med (Riksadvokaten, 2015). Hvorvidt det samme hadde skjedd dersom en norsk jente hadde blitt funnet død under samme omstendigheter, og hvorvidt det fant sted en ubevisst institusjonell rasisme i etterforskningsteamet har blitt diskutert, men det er ikke lagt til grunn i en konklusjon. Det er likevel lov å stille seg spørsmålet. Slike forhold kan være eksempler på underbeskyttelse som i stor grad utfordrer legitimiteten til politiet. Høy kvalitet vil bidra til at ytterpunktene som beskrevet ikke finner sted.

Tillit i politisammenheng handler om at publikum stoler på at politiet løser sitt samfunnsoppdrag. Det norske politiet har stor tillit i befolkningen (Gundhus, 2009). For å ivareta tilliten er politiet

avhengig å løse sine oppdrag på en måte som står til forventningene gjentagende over tid. Det er slik at tillit kan reduseres kraftig ved en enkel situasjon hvor løsningen ikke stod til forventningene. Tillit bygges over tid, men kan rives på et øyeblikk (Finstad, 2009). En sentral verdi for tillit er at politiet evner å besørge rettssikkerhet for publikum, det vil si at publikum ikke kan stå i fare for vilkårlig, uforutsigbar og usaklig forskjellsbehandling.

Valg av forskningstema

Tradisjonelt sett har etterforskning blitt utført av personer med interesse for etterforskning. Etterforskerne har utviklet sine egne kunnskaper, ofte tause kunnskaper. Kunnskapsutviklingen har skjedd på en ukoordinert måte og uten noen formell evaluering eller kompetanseutviklingsstrategi (Fahsing, 2013). I den senere tid er det derimot blitt rettet økt oppmerksomhet på kompetanseutvikling blant etterforskere og å sikre høy kvalitet innenfor etterforskning.

I 2018 publiserte riksadvokaten og politidirektoratet i samarbeid et rammeverk for systematisk erfaringslære (Politidirektoratet, 2018b; Riksadvokaten, 2018). Publiseringene bygger på «Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet» (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016). Et av tiltakene i handlingsplanen omhandler systematisk evaluering og tilbakemeldinger, det står følgende;

«Hensikten med tiltaket er å sikre en kultur for tilbakemeldinger der politi og påtalemyndighet lærer av sine erfaringer (...) Tiltaket innebærer å innføre rutiner for systematisk evaluering og tilbakemeldinger (...) En systematikk i dette vil være med på å avdekke feil og uønsket praksis ...» (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016).

Det er nylig utgitt en mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang fra Politidirektoratet (2018a) (Unntatt offentlighet. Innhold blir ikke omhandlet). Politiet er med andre ord i gang med å etablere og innføre en institusjonell form for evaluering av etterforskning.

Denne studien søker å være et bidrag til de pågående arbeidsprosessene som skjer tilknyttet etterforskningsfaget, ved å belyse etterforskeres oppfatninger om evaluering av etterforskning. Arbeidet som i dag er gjort internt i politiorganisasjonen på etterforskningsfeltet vil kunne berikes gjennom økt kunnskap om hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning. Forhåpentligvis vil studiet bidra i arbeidet med å utforme og etablere et metodisk rammeverk for evaluering av etterforskning.

Valg av forskningstema bygger på en personlig interesse. Jeg har vært ansatt i stilling som politibetjent siden 2013 og har siden jobbet innenfor etterforskning og etterretning. Min interesse for etterforskningsfaget og min interesse for kompetanseutvikling er sentralt i valg av forskningstema. Som nyansatt i politiet i stilling som etterforsker opplevde jeg at kompetanseutvikling tok liten plass i arbeidshverdagen. Videre opplever jeg at det å utvikle seg er helt sentralt i enhver form for arbeid. Å bli bedre fremstår som noe grunnleggende. Utsagnet «det finnes de med 10års erfaring og de med 1års erfaring i 10år» illustrerer at ansatte i enkelte organisasjoner risikerer å ikke utvikle seg. Årsaken kan skyldes gjentakende utførelser av samme arbeidsoppgaver uten oppmerksomhet rettet mot kompetanseheving. Med et ønske om økt kunnskap om hvordan bli bedre etterforsker oppstod ideen om å fordype meg i evaluering. Det ligger med dette til grunn en antagelse fra min side om at evaluering kan bidra til kompetanseheving som igjen kan bidra til økt kvalitet i etterforskning.

Oppgavens problemstilling

Denne oppgaven søker å besvare følgende problemstilling:

Hvilke oppfatninger har etterforskere om evaluering av etterforskning?

Hva er evaluering, hvordan evaluere etterforskning og samt hvilke muligheter og begrensninger etterforskere ser på evaluering av etterforskning har vært sentrale spørsmål å belyse. Oppgaven har følgende tre forskningsspørsmål:

1. Hvordan forstår etterforskere evaluering?
2. Hvordan anser etterforskere at evaluering av etterforskning kan gjennomføres?
3. Hvilke muligheter og begrensninger ser etterforskere på evaluering av etterforskning?

Forskningsspørsmålene bidrar til å belyse hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning. Å undersøke hvilke forståelse etterforskere har av evaluering bidrar til å si noe om utvalgets kunnskapsgrunnlag omkring evaluering. Å undersøke hvordan utvalget anser at evaluering av etterforskning kan gjennomføres bidrar til innsikt i utvalgets kompetanse til praktisk gjennomføring av evalueringer. Det gir i tillegg grunnlag til å belyse utvalgets erfaringer ved evaluering av etterforskning. Å belyse hvilke muligheter og begrensninger utvalget har om evaluering av etterforskning gir informasjon omkring hvilke holdninger og meninger utvalget har

tilknyttet evaluering. Oppgaven er strukturert på den måten at oppgaven besvarer forskningsspørsmålene og bruker dette som grunnlag til å besvare oppgavens problemstilling.

Avgrensninger

Valg av forskningstema ble tidlig bestemt i studieløpet. Det eksisterte derimot i en lengre periode en usikkerhet på hva som skulle undersøkes og hvordan. Et overordnet spørsmål som har fulgt meg under forskningsprosessen har vært «Hvordan bør politiet evaluere etterforskning?» Oppgaven svarer ikke på dette spørsmålet, men avgrenser seg til å undersøke hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning.

Oppgaven redegjør for hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering som fenomen, og hvordan de forstår evaluering. Oppgaven konkluderer ikke med å definere evaluering av etterforskning. Oppgaven har undersøkt hvilke kriterier som kan inngå i evaluering av etterforskning. Oppgaven konkluderer derimot ikke med en mal med kriterier for evaluering av etterforskning. Oppgaven belyser videre informantenes meninger og oppfatninger om hvordan evaluere etterforskning men konkluderer ikke med en metode for evaluering. Oppgaven bidrar i noen grad til å belyse hvordan evaluering av etterforskning kan utføres basert på utvalgets oppfatninger og meninger. Gjennom å belyse etterforskeres oppfatninger om evaluering av etterforskning bidrar oppgaven med kunnskap fra kilder som tradisjonelt sett anvendes i liten grad i arbeidet med å utvikle kompetanse i politietaten.

Gjennom arbeidet med dette studiet har jeg fått økt kunnskap omkring evaluering som fenomen. Politidirektoratet har valgt å konsentrere kompetanseutvikling rundt begrepet systematisk erfaringslære (Politidirektoratet, 2018b) og har gått bort i fra å benytte begrepet evaluering. Denne oppgaven forholder seg til begge begrepene og konkluderer ikke med hvilket begrepet som bør benyttes fremfor det andre. Oppgaven forstår derimot evaluering å kunne være et element som kan inngå som en del i systematisk erfaringslære. Oppgaven forholder seg til begge begrepene i drøftelsen over informantenes oppfatninger om evaluering.

Hvorfor evaluere?

I dag pågår en profesjonalisering av politiet (Rachlew & Fahsing, 2015). Det eksisterer derimot mye taus kunnskap blant politibetjenter, noe som er utbredt i håndverksyrker og som har ført til at flere forskere har betegnet politibetjenter for å være håndverkere (Fahsing, 2013). I et system for evaluering vil taus kunnskap bli belyst, diskutert, vurdert, og dernest bidra til å gjøre erfaringer til

et felles gode, gjennom at taus kunnskap artikuleres og deles (Olsen, 2003). Å identifisere og beskrive taus kunnskap anses som et sentralt skritt i en profesjonaliseringsprosess (Torgersen, 1985). Det forventes i dag at politi i økende grad skal jobbe etterretnings – og kunnskapsstyrt. Idealet er at politiet skal være en lærende organisasjon (Hove, 2014; Olsvik, 2013). Det forventes at politiet stadig profesjonaliseres og det diskuteres hvorvidt politiet kan betegnes som en profesjon eller ikke (Diderichsen, 2013; Heivoll, 2018). Det har skjedd en overgang fra erfaringsbasert politiarbeid med fokus på magefølelse og intuisjon mot en standardisering av profesjonalitet. Standardiseringen står i kontrast til en magefølelses- og intuisjonsbasert utøvelse av yrket ved fokus på prosedyrer og vitenskapelig kriterier (Gundhus, 2006).

Kunnskapsbasert erfaringslære kan forstås som en evaluering av effekten og hensiktsmessigheten av et tiltak eller en handling (Olsvik, 2013). Det er gjennom kunnskapsbasert erfaringslære at politiet ønsker å etterleve idealet om å være en lærende organisasjon. Å være en lærende organisasjon innebærer å være i stand til endring gjennom læring. Lærende organisasjoner lærer gjennom problemløsning og gjennom å huske (ved å utvikle prosedyrer og rutinebeskrivelser) (Filstad, 2016). Gjennom å være en lærende organisasjon skal politiet forsøke å sette praksis og teori i sammenheng, slik at politiet blir i stand til å arbeide kunnskapsstyrt. Evaluering kan i denne sammenheng bidra til å granske praksis, og bidra til at den gjeldende praksisen blir synlig og tilgjengeliggjort. Det vil legge til rette for at praksis og teori kan virke i sammenheng (Olsvik, 2013).

Tidligere forskning

Gjennom arbeidet med dette studiet er det søkt etter teori som kan bidra til å besvare oppgavens problemstilling. Det har imidlertid vist seg at det eksisterer en begrenset mengde forskning på evaluering av etterforskning. Det fremstår derimot å være betydelig mengder med teori på evaluering som fenomen, herunder spesielt på evaluering som forskningsmetode. Det eksisterer teori på områder som bidrar til å besvare oppgavens problemstilling hentet fra andre vitenskapsfelt slik som læringsteori og organisasjonsteori.

I den senere tiden er det blitt produsert rammeverk for videreutvikling av etterforskningsfaget. Mye av dette er produsert internt i politiorganisasjonen og det anses derfor for å ikke være forskningsbaserte teorier. Store deler av arbeidet med videreutvikling av etterforskningsfaget bygger på lik linje med denne oppgaven på forskning fra andre vitenskapsfelt. Oppgaven bruker likevel interne arbeidsrapporter i drøftelsene på oppgavens problemstilling.

Det finnes imidlertid mastergradsstudier som har undersøkt muligheter og utfordringer ved å etablere standarder for evaluering av etterforskning (Ausland, 2015) andre har undersøkt evaluering av operative polisiære oppgaver (Jonassen, 2010). Ausland (2015) fant blant annet et betydelig potensial i kvaliteten på og utbytte av evalueringer. Han fant et behov for å endre fokus fra sakspresentasjoner til kritisk vurdering av arbeid som er gjort. I tillegg fant Ausland at politiansatte hadde en bred tilnærming til evaluering fra uformelle samtaler til omfattende planlagte evalueringer.

Jonassen (2010) undersøkte i hvilken grad og hvordan evalueringer ble gjennomført innenfor det politioperative arbeidet i sin masteroppgave. Han fant at det manglet en felles forståelse for evaluering, tilfeldigheter tilknyttet hvem som leder evalueringer, liten grad av systematikk i evalueringene, samt begrenset formidling av evalueringer.

Henriksen (2014) har i et tidligere forskningsprosjekt undersøkt betydningen evaluering har for etterforskningsarbeidet i politiet. Hun fant at polititjenestemenn var opptatt av evaluering, men at det var noe som ikke ble gjort i tilstrekkelig grad. Hun fant videre indikasjoner på at norsk politi ikke arbeidet kunnskapsbasert nok.

Berglund (2019) har nylig i sin masterstudie undersøkt evaluering på politiets operasjonssentraler, i hvilken grad arbeidet er gjenstand for evaluering og hvorvidt evaluering bidrar til læring.

Berglund fant at det var kunnskapsmangler om gjennomføring av evalueringer, men en bred enighet om at evaluering bidro til læring.

Teori

Evalueringsteori

Evaluering er et vidt begrep. Evaluering viser til en rekke ulike typer undersøkelser og evalueringbegrepet spenner over et mangfold av definisjoner. Det er klare utfordringer med å avgrense og presisere begrepet. Samtidig anses det å være en fellesnevner ved evalueringer og det er at det handler om å vurdere noe (Halvorsen & Madsen, 2013). Lena Lindgren (2011) har ytret et behov for å betrakte evaluering som er familienavn for en mengde ulike modeller, tilnærminger, og kategorier.

Et vesentlig skille ved evalueringbegrepet er skillet mellom evaluering i dagligtalen og evaluering i forskningssammenheng (Halvorsen, Madsen & Jentoft, 2013; Lindøe, 2003; Sverdrup, 2002, 2014). I dagligtalen er evaluering noe alle kan gjøre og som ikke bygger på en systematisk prosess. I dagligtalen betyr ordet «evaluere» å anse, anslå, bedømme, beregne, dømme, måle, eller vurdere. I folkelig sammenheng er det naturlig å tenke seg at alle kan vurdere eller anslå noe. Forskningsbaserte evaluering derimot bygger på systematiske prosesser til sammenligning med andre forskningsmetoder (Sverdrup, 2002). Interessen og hyppigheten av evaluering har økt de siste årene (Halvorsen et al., 2013; Sverdrup, 2002). Det gjennomføres et stort antall evalueringer som havner i sjiktet mellom evaluering som omtalt i dagligtalen og forskningsbasert evaluering. Det kan være utfordrende å skille mellom disse formene for evaluering. Når det ikke skilles mellom forskningsbaserte og ikke-forskningsbaserte evaluering kan sistnevnte fremstå som noe det ikke er (Halvorsen, 2013). Det finnes en rekke evalueringer som kan være utfordrende å forholde seg til på dette område. Effekten av en evaluering, forskningsbasert eller ikke har ikke nødvendigvis noen betydning for de effektene evalueringen kan tilføre, men økt oppmerksomhet mot hvilken evaluering metode som er benyttet vil trolig kunne bidra til en økt forståelse av evaluering som fenomen.

Det er grunn til å anta at det benyttes betydelige ressurser på evaluering i dag. Hvilken effekt denne evalueringaktiviteten har i form av ny kunnskap, endringer, og læring er det imidlertid svært begrenset kunnskap om (Halvorsen et al., 2013). Evalueringer er gjennomført i et så stort omfang

at det i evalueringsteorien har blitt benyttet skildringer som evalueringsmonster i beskrivelsen av fenomenet. Dette skyldes ikke bare det store omfanget av evalueringer, men også de store manglene på forståelse av evaluering som et redskap til offentlig styring og utvikling. Evaluering er et av de minst forståtte redskapene for offentlig styring og utvikling (Lindgren, 2006).

I evalueringslitteraturen fremstår ikke evaluering i utpreget grad å ha til hensikt å bidra til læring. Ser vi til læringsteorier fremstår derimot evalueringsbegrepet å forstås på en slik måte at evalueringer bidrar til læring (Argyris & Schön, 1997; Lindøe, 2003). Det er likevel, som senere beskrevet, enkelte evalueringsformer som har til hensikt å bidra til læring. Men evaluering knytter seg først og fremst til det å undersøke effekten av tiltak (Halvorsen et al., 2013; Sverdrup, 2002, 2014). I evalueringslitteraturen retter man fokus mot evalueringer som utføres innenfor politikken, forvaltningen og innenfor forskning (Sverdrup, 2002). Begrepet «evaluering» spenner veldig bredt sett i denne sammenheng og fanger en rekke ulike fremgangsmåter fra forskningsbaserte til «common-sense» evalueringer.

Evaluering som forskningsbasert metode

Evalueringsforskning defineres gjerne som en systematisk innsamling av data for å skille og analysere virkningen av noe i et forsøk på å skape endring på et gitt område (Almås, 1990). Ved å forholde seg til evaluering som en forskningsbasert metode stilles de samme kravene til evaluering som det gjøres for øvrig i forskning. Det oppstår med dette en motsetning til evalueringsbegrepet slik det omtales i hverdagssammenheng. Evalueringsbegrepet står ikke overfor noen krav slik det omtales dagligtalen.

Tradisjonelt sett har forskningsbasert evaluering vært ute etter å «fastslå en eller annen form for virkning eller effekt av en eller annen form for tiltak eller innsats.» I de senere årene derimot er evaluering i økende grad forstått som en aktivitet for å tilføre nytte. Oppmerksomheten er rettet mot påvirkning og nytteverdi (Sverdrup, 2014).

Som nevnt kan det være hensiktsmessig at evaluering betraktes som et samlebegrep for en mengde ulike modeller, tilnærminger og kategorier. Halvorsen (2013) viser til fire betingelser som skiller evalueringsforskning fra annen kunnskap. Intensjonen til å utvikle generaliserbar eller overførbar kunnskap forventes innenfor forskningsbasert evaluering i motsetning til andre evalueringer. Formidling slik at forskning får anledning til å prøves og utsettes for kritikk er også et krav som stilles til forskning. Forskningsbaserte evalueringer innebærer også en vitenskapelig innstilling

som krever at forskere er åpne, ærlige, kritiske og forsøker å forholde seg analytisk, rasjonelt og nøytralt. Ser vi på andre evalueringer vil kravet være å svare til oppdragsgivers spørsmål. I tillegg kreves forskningsbaserte evalueringer å bygge på fundamentale vitenskapelige metoder. Andre evalueringer derimot benytter ikke vitenskapelige metode, men kommer gjerne med klare konklusjoner og anbefalinger.

Tabell 1, inndeling av betingelser for forskningsbasert evaluering

	Forskningsbasert evaluering	Andre evalueringer
Generaliserbarhet	Intensjon om generaliserbarhet og bruk av teori	Ikke aktuelt
Formidling	Til forskerfellesskapet (i tillegg til oppdragsgiver)	Kun eller primært til oppdragsgiver
Vitenskapelig innstilling	Stiller egne spørsmål, søker tilleggsinformasjon	Svarer på oppdragsgivers spørsmål
Vitenskapelig metode	Vurdering av metodevalg, vekt på svakheter	Ingen vurdering av metodevalg, klare konklusjoner og anbefalinger

(Halvorsen, 2013)

Summative og formative evalueringer

Et skille som er vanlig innenfor evalueringsteorien er skillet mellom summative og formative evalueringer. Summative evalueringer handler om å vurdere noe i ettertid mens formative evalueringer handler om å vurdere noe underveis i et pågående arbeid. Summative evalueringer utføres for å foreta grunnleggende beslutninger om et tiltak eller program har hatt ønskede virkninger. Målevalueringer er et ofte brukt begrep for summative evalueringer. Formative evalueringer pågår samtidig med den aktiviteten som evalueres. Hensikten med formative evalueringer er at evalueringen skal påvirke gangen i arbeidet, retning og innhold (Halvorsen & Madsen, 2013). Prosessevaluering er et annet begrep på formative evalueringer (Sverdrup, 2002). Halvorsen (2013) skriver at prosessevalueringer handler ofte om å identifisere sterke og svake sider ved rutiner og arbeidsmåter.

Til sammenligning med begrepene summative og formative evalueringer benyttes også begrepene Ex ante og Ex post i evalueringslitteraturen. Ex ante evaluering handler om å evaluere noe på et tidlig tidspunkt for å kunne påvirke prosessen. Ex post evalueringer vil si evaluering som har til hensikt å trekke ut erfaringer fra noe som har skjedd. Ex ante evalueringer har til hensikt å

gjennomføres på et så tidlig tidspunkt at de kan gi styringsinformasjon og faktisk påvirke en fremtidig prosess. Erfaring viser at det gjennomføres i størst grad evaluering i gjennomføringsfaser eller umiddelbart etter at et arbeid er avsluttet. Utfordringene ved disse tidspunktene for evaluering er at påvirkningsgraden er liten. Ex post evalueringer skjer et godt stykke etter en arbeidsprosess og har til hensikt å gi læringsinformasjon til fremtidige lignende arbeidsprosesser (Samset & Christensen, 2013).

Evaluator

Arbeidet med å gjennomføre evalueringer utføres av det som omtales som en evaluator (Halvorsen et al., 2013). Det stilles tydelige kompetansekrav til evaluator innenfor forskningsbaserte evalueringer. Relasjonskompetanse, leveringsevne, samt metode og kontekstkunnskap er nødvendig kompetanse for en evaluator. Med relasjonskompetanse menes evnen en evaluator har til å håndtere folk og med leveringsevne menes evnen en evaluator har til å formidle evalueringresultater. En evaluator skal også ha metode og kontekstkompetanse, det vil si kunnskap om vitenskapelig metode herunder både kvalitative og kvantitative metoder. I tillegg trekkes det frem at det er sentralt å ha kunnskap på feltet som skal evalueres (Furre & Horrigmo, 2013). En evaluator bør i tillegg ha kjennskap til implementeringsteori, og organisasjonsteori for å kunne sitte med et helhetssyn på hvordan organisasjoner fungerer og forstå hvordan et budskap basert på en evaluering skal nå frem i en organisasjon (Sverdrup, 2002). Det stilles med andre ord store krav til en evaluator. Om ikke kunnskapen besittes av evaluator bør det som et minimum rettes oppmerksomhet mot kunnskapskravene og evaluator må ha et bevisst forhold til kvalitetskravene. Å redegjøre for sin kompetanse, hvordan en evaluering er utført, hva evaluator legger i begrepet evaluering og hvorfor evalueringen er innrettet slik den er må belyses i evalueringsarbeid (Halvorsen & Madsen, 2013).

Innen evalueringsteori er evalueringsmodeller, evalueringskriterier, og evalueringsdesign sentrale begreper. En gjennomgang av begrepene bidrar til å belyse evaluering som fenomen.

Evalueringsmodeller

I evalueringsslitteraturen vises det til en rekke ulike modeller for evaluering. Tidligere fant det sted et skifte fra mål- og virkemiddelorienterte til prosess- og brukerorienterte evalueringer. Det vil si en endring fra evaluering med fokus på virkninger til evalueringer med fokus på oppnåelse av verdi, fordel, og betydning. Innenfor evalueringsfeltet har det også eksistert en langvarig diskusjon

om bruk av kvalitative eller kvantitative forskningsmetoder. Man fant etter hvert at et skille mellom kvantitativ og kvalitative metoder var hemmende og har i motsetning til å skille metodene sett behov for metodetriangulering hvor man benytter begge tilnærmingene samtidig. En grunn er at evalueringer kan være komplekse. Metodetriangulering kan bidra til et best mulig evalueringssvar (Sverdrup, 2014). Det finnes en rekke ulike evalueringsmodeller. Noen modeller for evaluering er

- Brukerorienterte
- Responsive
- Utviklingsorienterte
- Deltakende

Brukerorienterte evalueringer oppstod som en reaksjon på at evalueringresultater ikke ble benyttet. Hvis man ikke kan eller skal anvende resultatene fra en evaluering, har det ingen hensikt å gjøre evaluering (Sverdrup, 2014). Erfaringer tilsa at man ofte stod igjen med at evalueringer bidro til en karaktersetting, men i liten grad til påvirkning av tiltak eller endringer. Hovedtanken er at man definerer de tiltenkte brukerne av evalueringen og arbeider sammen med dem opp mot deres ønsker. Videre på bakgrunn av det bidra til måloppnåelse gjennom evalueringsarbeidet (Sverdrup, 2014).

Det finnes forskjellige måter å kategorisere evaluering på. Dette har sammenheng med hvem som evaluerer, hva som blir evaluert, hvordan evalueringen gjennomføres, og hva som er hensikten med evalueringen. I politiet er det gjennomført en rekke evalueringer, gjerne av større saker. Disse evalueringene kan kjennetegnes som ovenfra og ned evalueringer (Sverdrup, 2002). Disse evalueringene blir i større eller mindre grad delt og tilgjengeliggjort med politiansatt. På den andre siden har man også evalueringer som betegnes som «nedenfra og opp» -evalueringer. En evalueringsform som kan inngå i en nedenfra og opp evaluering er brukerorienterte evalueringer. Denne formen for evaluering fokuserer på at bestemte personer skal bruke evalueringresultatet, man utfører vurderinger med praktisk siktemål for så å tilbakeføre kunnskapen til brukere (Sverdrup, 2002). Grunnleggende med brukerorientert evaluering er at evalueringene skal være til nytte for brukerne. Det er derfor viktig at dem som evalueres involveres i evalueringen. Målgruppen må være deltakende til å bestemme problemstilling, metode, samt målsetting (Sverdrup, 2002). Brukerorienterte evalueringer har flere likhetstrekk til responsive evalueringer.

Responsive evalueringer oppstod som en motpol til de tidligere evalueringsmodellene som bare var opptatt av mål og virkninger. På lik linje med brukerorienterte evalueringer oppstod også responsive evalueringer på bakgrunn i misnøye knyttet til at resultater fra evalueringer ble lite brukt. Begrepet responsiv knyttet seg til at modellen fokuserer på å forstå de involverte og deres problemstilling. Aktiviteter som kan inngå i responsive evalueringer er gjerne dokumentstudier, intervjuer eller observasjoner. En responsiv evaluering er rettet mot å finne hvilke verdier, fordeler og betydninger et program har, men samtidig sette fingeren på svakheter som hemmer endring og utvikling (Sverdrup, 2014).

Utviklingsorienterte evalueringer er evalueringer som skal være støttende og veiledende mot å fremme utvikling. Den skal være læringsorientert. I en utviklingsorientert evaluering skal evaluatoren være en del av et team som arbeidet med å sette evalueringsdesign og teste ut hvordan bestemte tilnærminger til en problemstilling kan bidra til forbedring, tilpasning og ønsket endring. Evaluatorens rolle er å bringe inn temaer, spørsmål, data, og modeller for å videre bidra til empirisk baserte beslutninger i en utviklingsprosess. Evaluatoren har en viktig rolle som samarbeidende og deltakende aktør, sammen med at vedkommende må være en ressursperson som forstår de prosessene som skjer basert på tilstrekkelig kunnskap. Utviklingsorienterte evalueringer har et sentralt mål å bidra til læring (Sverdrup, 2014). Utviklingsorienterte evalueringer ligner i stor grad deltakende evalueringer.

Deltakende evalueringer er evalueringer som gjerne foretas i innovative, utviklingspregede miljøer der målene kan utvikles og endres i stedet for å være faste. Deltakende evalueringer er kollektiv innsats av iverksettere og målgruppe for å nå et ønsket mål med et program eller tiltak. Deltakerne er handlingsorienterte, det tilrettelegges for felles beslutningstaking i den hensikt å øke nytten av evalueringresultatene. Hovedmålet med deltakende evalueringer er at evalueringprosessen involverer deltakerne i å formulere formål, foreta prioriteringer, velge relevante spørsmål, analysere data, samt fatte beslutninger. Begrepet lærende organisasjon kan tilskrives deltakende evalueringer (Sverdrup, 2014).

Evalueringskriterier

Evalueringskriterier vil si de kriteriene en evaluering skal måle mot. Evalueringskriterier kan være et ideal, en målsetting, en norm, en standard, eller etiske regler. Ofte er evalueringskriter basert på en oppfatning av hva som er kvalitet. For å måle kvalitet må man definere hvilke egenskaper en

kvalitet skal ha for at den kan anses å tilfredsstille kravet til god kvalitet (Tornes, 2013). Evalueringskriterier brukes i den empiriske delen av evalueringen for å sammenligne det man har oppnådd med det som var intensjonen. Kriteriene brukes samtidig til å gi retning og innhold i evalueringsdesignet. Det er tett forhold mellom fasen som definerer evalueringskriterier og arbeidet med å etablere et evalueringsdesign (Sverdrup, 2002).

Innenfor evalueringsfeltet eksisterer det en mengde standarder og kriterier. Det er mulig å skille mellom deskriptive og preskriptive evalueringskriterier. Gjennom deskriptive evalueringer forholder evaluatoren seg til andres verdier og vedtatte kriterier for kvalitet. Evaluatorens oppgave er gjennom evaluering å teste eller bedømme bestillers definerte kriterier. Gjennom preskriptive evalueringer gir derimot evaluatoren en uavhengig vurdering av et produkt (Tornes, 2013).

Evalueringsdesign

Når evalueringskriteriene er definert konkretiseres evalueringsarbeidet gjennom å utarbeide evalueringsdesign. Evalueringsdesign kan forstås på lik linje med et forskningsdesign. Evalueringsdesignet definerer planen for evalueringen. Designet kan sees på som en strukturert arbeidsplan. Designet skal definere hvilken metode som skal benyttes, hvilke data som skal innhentes og når, samt hvilke analyser som skal gjennomføres (Sverdrup, 2002). Systematikk og struktur er to sentrale begrep som bør prege evalueringsdesignen. Hensikten er at designet skal fungere som en guide som angir når og fra hvem data skal innhentes, og hvordan evalueringen totalt sett skal tilrettelegges (Sverdrup, 2014). Et design skal beskrive en fremgangsmåte for et prosjekt eller en evaluering. Gjennom design skal formål defineres, samt hvordan man skal gå frem for å nå de definerte målene (Bukve, 2016).

Evaluering som vurdering

En evalueringsform som faller utenfor forskningsbaserte evalueringer er evaluering som vurdering. Vurderinger basert på faglig skjønn og ekspertise, slik som sykepleiere eller polititjenestemenn innehar er å anse som en evalueringsform (Halvorsen, 2013). Evaluering vil i denne sammenheng bety at det gjøres en kvalitativ vurdering basert på yrkesutøverens kompetanse og profesjonelle standarder. I hvilken grad evaluering i denne sammenheng er basert på noe mer enn yrkesutøverens individuelle eller samlede opplevelser og erfaringer vil variere. Halvorsen knytter denne formen for evaluering til begrepet «common sense» evaluering. Hun mener at det er vanlig at det benyttes bestemte arbeidsmetoder og verktøy når profesjonelle evaluerer eget arbeid, men uten at dette er et

krav. Forskjellen mellom evaluering som vurdering og evaluering som forskningsmetode faller igjen ned på kravene til systematikk og metode innenfor forskning. Det stilles ikke samme krav til vurderinger som til forskningsbaserte evalueringer.

Organisasjons- og læringsteorier

Politiet som en lærende organisasjon

Politiet er i endring mot å bli en lærende organisasjon. Politiet tidligere har vært nært knyttet til forsvaret og hatt en mekanisk organisering hvor man har stått utenfor og uavhengig av miljøet rundt. I et mer komplekst samfunn har politiet beveget seg mot å i større grad analysere seg selv og sitt mandat på en kunnskapsbasert og lærende måte (Olsvik, 2013). Det er flere som har rettet oppmerksomhet på i hvilken grad politiet er en lærende organisasjon og hvilke utfordringer politiet møter når det kommer til læring i organisasjon (Bjørkelo & Gundhus, 2015; Filstad & Gottschalk, 2011; Hove, 2014; Skogmo, 2017; Sunde & Ness, 2013; Wathne, 2009, 2012).

De siste årene har politiets praksis blitt gransket ved flere tilfeller. Blant flere rapporter har Gjørsv-rapporten fra 2012 peker på at politiet ikke har kultur for læring (Gjørsv, 2012). Handlingsplanen viser også til dagens utfordringer for etterforskningsfeltet. Det trekkes frem at det er mangel på nasjonale standarder og beste praksis maler, samt manglende kultur for læring og evaluering (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016). I NOU (2009) satt evalueringsutvalget igjen med et inntrykk av at læring i politiorganisasjonen var tilfeldig ettersom det ikke eksisterte et system for refleksjon og evaluering. Hovedutfordringen som ble pekt på var evnene til å systematisere og utvikle erfaringer gjennom erfaringslære.

En mulig årsak til manglende kultur for læring kan være knyttet til at de verdier av rett og galt som politiet står for, verdier som kan medføre en motstand mot å åpne opp for diskusjon om hvorvidt noe er gjort rett eller galt (Wathne, 2012). Wathne hevder også at det kan oppleves som skamfullt at politiet, som er opprettholder av lov og orden, gjør feil og at det er derfor læring av feil kan tilsløres i politiets læringssystemer. Asbjørn Rachlew (Rachlew, 2009) har også pekt på det samme. Ettersom politiet skal opprettholde lov og orden, blir feil og potensielle lovbrudd ubehagelig, skambelagt, og vanskelig å snakke om. Som innsideforsker og politiansatt er det i denne sammenheng forklarende å trekke frem «kakekulturen» i det norske politiet. Hvis man som politibetjent begår feil i tjenesten stiller man kake til sine ansatte, en form for indre justis. Det vil med andre ord si at man straffes for å ha gjort feil, den ansatte skal skamme seg og stille kake som

representerer at det er gjort en feil i tjenesten. Denne «kakekulturen» setter ikke læring i et positivt lys. Politiets vilkår for å lære av uheldige episoder som har vært vurdert opp mot straffeloven må ses i sammenheng med at organisasjoner har vanskelig for å lære når problemene er vanskelig, pinlige, eller truende (Wathne, 2009).

En annen grunn til manglende læring som har blitt trukket frem er en manglende tradisjon for å dele kunnskap. Dette innebærer at det å si at man kan noe eller har innspill til noe i seg selv oppleves som en provokasjon i en kultur som preges av mesterlære og å lære av dem som har vært i etaten lengre enn seg selv. Det er viktigere hvem som sier noe, enn hva som deles (Bjørkelo & Gundhus, 2015). Dette kan hindre det Wathne (2012) viser til som helt sentralt for refleksjon og læring, at man tilrettelegger for dialogmøter hvor det er stor takhøyde og at ingen står i fare for negative konsekvenser ved å dele sine erfaringer og meninger.

Wathne (2009) fant at politiet hadde lokale læringsystemer som fungerte godt, men mente å se mangler for et overordnet system for organisasjonslæring. Hun rettet oppmerksomhet tilknyttet forventningene som rettes mot politiet om å ikke gjøre feil og hvilke utfordringer dette fører til for politiet sett opp mot evnen til å lære. Utfordringene oppstår med bakgrunn i at det er vanskelig å lære når problem og feil er pinlige og truende (Argyris, 1999) (Bjørkelo & Gundhus, 2015).

Det kan også i diskusjonen omkring i hvilken grad politiet er en lærende organisasjon vises til at tradisjonell forskning på politiet ofte har pekt på hva politiet ikke skal gjøre fremfor å bidra til utvikling gjennom henvisning til hva og hvordan det kan gjøres (Hald & Rønn, 2013). Noe som kan ha skapt en avstand mellom akademia og politiansatte. Samtidig kan det være utfordrende å ta til seg forskning som fokuserer på hva som er galt, og dermed kan det også oppstå en «vi vet best selv»-kultur i politiet.

I 2013 pekte flere (Knutsson; NOU) på at politiet ikke gjorde sitt arbeid på en måte som fremmet læring og utvikling. Knutsson (2013) har redegjort for at politiet har store utfordringer i arbeid med å definere kvalitative parametere for å vurdere politiets etterforskningsarbeid. Noe som også nylig ble trukket frem i et foredrag fra riksadvokatembete. Hva som er høy kvalitet i etterforskning er utfordrende å definere og dermed blir også måleparemeterne vanskelig å definere, noe som har ført til at riksadvokatembete har blitt kritisert for å ikke definere hva som er høy kvalitet i etterforskning (Bruusgaard, 2019).

I den senere tid har det skjedd utvikling på området mot at politiet i større grad skal bli en lærende organisasjon. Hove (2014) la frem konkrete forslag til hvordan politiet kan organisere systematisk kunnskapsbasert erfaringslære. Og det er nylig utviklet blant annet mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang (Politidirektoratet, 2018a).

Evaluering som systematisk erfaringslæring

Innenfor organisasjonslæren har flere forskere pekt på at en vesentlig del av læring og utvikling på arbeidsplassen knytter seg til ansattes erfaringer, omtalt som erfaringsbasert læring. Erfaringslæring innebærer at oppmerksomheten rettes mot mål og mot de tiltak som iverksettes for å nå målene. Deretter undersøkes hvordan vurdering og etterprøving av resultat kan anvendes i utvikling av ny og bedret praksis (Lindøe, 2003). Evaluering og erfaringslæring har med andre ord klare likheter. Evaluering kan inngå i erfaringslære som del av systematiske refleksjonsprosesser (Hove, 2014).

Gjennom arbeidet med å etablere en institusjonell form for evaluering av etterforskning har Politidirektoratet (2018b) tolket evalueringsbegrepet dit hen at det ikke er hensiktsmessig å benytte og velger begrepet systematisk erfaringslæring i sitt rammeverk for tiltak 4 «Systematisk evaluering og tilbakemelding» fra «Handlingsplan for løft av etterforskningsfaget» (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016).

Systematisk kunnskapsbasert erfaringslæring er en av de veiene politiledere og deres organisasjoner oppfordres til å følge (Bjørkelo & Gundhus, 2015; Hove, 2014; NOU, 2009). Systematisk erfaringslære presenteres som en form for veiledende intern kontroll i politiorganisasjonen og omfatter å «innarbeide rutiner for å lære av erfaring» (NOU, 2009). Kunnskapsbasert erfaringslære skal bidra til å få tak i taus og praktisk politikunnskap, samt knytte den tettere til teorikunnskap (Hove, 2014). Politiet skal basere sin yrkesutførelse på den best tilgjengelige vitenskapelige kunnskapen sammen med egne erfaringer. Det er hevdet av erfaringslære kan bidra til en gradvis utvikling, men sjeldent til at man klarer å tenke helt nytt (NOU, 2009).

Refleksjoner og tilbakemeldinger på individnivå har ikke tidligere vært en del av et større system for systematisk erfaringslæring i politiet. Flere offentlige utredninger har pekt på at forbedret systematisk læring på organisasjonsnivå er ønskelig (Gjørsv, 2012; NOU, 2009, 2013). Tidligere undersøkelser har vist at politiet ikke har hatt gode rutiner for kunnskapsdeling og at

kunnskapsdeling ikke har vært er en del av kulturen i politiet (Fahsing, Glomseth & Gottschalk, 2006).

Evaluering som refleksjon

Det er bred enighet om at refleksjon inngår som en sentral del av læring. Wahlgren mfl (2002) viser dette gjennom en sammenstilling av forskning på kompetanseutvikling i arbeidslivet. Refleksjon er mer eller mindre bevisste og mer eller mindre omfattende overveielser over sammenhengen mellom våre handlinger og handlingenes konsekvenser. En vesentlig del av læring på arbeidsplasser knytter seg til ansattes erfaringer, erfaringsbasert læring. I denne sammenheng er refleksjon over arbeidsrelaterte erfaringer sentralt og refleksjon blir et nøkkelbegrep når det gjelder erfaringslæring og utvikling av arbeidsbasert kunnskap (Wahlgren et al., 2002).

Wahlgren mfl (2002) henviser til Ellström (1996) som definerer læring slik; «...relativt stabile forandringer i individets kompetanse som et resultat av individets samspill med omgivelsene.» De ser på kompetanse som «individets potensielle handlingsberedskap i forhold til en oppgave, en situasjon, eller et arbeid» og omfatter kunnskap, intellekt, manuelle og sosiale ferdigheter og holdninger.

Wahlgren et al. (2002) viser til sentrale forskere som David Kolb og Peter Jarnis som begge knytter refleksjonsbegrepet til evalueringsbegrepet. De begge omtaler refleksjon som en form for evaluering, og refleksjon blir med det et element i en læreprosess. Evaluering gir en mulighet for refleksjon gjennom å skape en distanse til en umiddelbar erfaring som skjer i intervensjonsprosessen (Lindøe, 2003). Med andre ord kan evaluering gi tilgang til refleksjon over etterforskningsprosessen.

Hald og Rønn (2013) tar i bruk uttrykket «refleksiv etterforsker» som et grunnleggende element i arbeidet med å profesjonalisere politiyirket. Med den refleksive etterforsker menes en etterforsker som er i stand til å trekke konklusjoner basert på både vitenskap og informasjon i den enkelte straffesak, samt stille seg kritisk til egen undersøkelsespraksis. Gjennom begrepet ønsker forfatterne å vise til at evnen til å være kritisk til egen praksis må verdsette og dyrkes på andre måter enn hva som tidligere er gjort. Den refleksive etterforskeren vil bidra til kvalitetsoptimering og økt grad av integritet i etterforskningsammenheng, noe som står i motsetning til et fokus på effektivitet og måltall. Profesjonalisering handler om utvikling og implementering av kriterier for

hva som er bra og hva som er dårlig gjennom bevisste og kontinuerlige refleksjonsprosesser (Hald & Rønn, 2013).

Evaluering av etterforskning

Det eksisterer forskningsteori på evaluering og det eksisterer forskningsteori på etterforskning. Fenomenet evaluering av etterforskning bygger på forskningslitteratur fra de to ulike fagområdene. Det eksisterer en begrenset mengde teori på evaluering av etterforskning, men det foreligger noe.

I læreboken «Etterforskning. Prinsipper, metoder og praksis» (Bjerknes & Fahsing, 2018) ved Politihøgskolen redegjøres det for kvalitetssikring på den ene siden og evaluering av etterforskning på den andre siden. Det fremstår derimot noe uklart hva som skiller kvalitetskontroll og evaluering. Det er også problematisk å se hva som skiller kvalitetskontroll og evaluering fra etterforskning basert på de redegjørelsene fagboken tar for seg. Kvalitetskontroll og evaluering beskrives ved enkelte tilfeller på en slik måte at de inngår som en del i en etterforskningsprosess. Kvalitetskontroll beskrives å være et arbeid som skal finne og avklare svakheter og feil. Det står at for å finne og avklare feil;

«(...) er det viktig med gode rutiner for kvalitetssikring under etterforskningen. (...) Hensikten er ikke å finne feil for å forsøke å dekke over dem, men hele tiden å være opptatt av åpenhet og heller gjøre ytterligere undersøkelser for å finne ut om aktuelle hypoteser styrkes eller svekkes» (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 428-429).

Med dette må kvalitetskontroll forstås som et ledd i en etterforskningsprosess da det å avgjøre om det er behovet for å utføre ytterligere undersøkelser fremstår å være formålet.

Evaluering blir beskrevet å være egnet for læring og utvikling. På den andre siden omtales evaluering av etterforskning å bidra til å avdekke mangler, og da;

«kan etterforskeren og påtalemyndigheten vurdere hva som bør gjøres med hensyn til mangelen, og vurdere om det er behov for å få et bredere grunnlag til å fatte en avgjørelse i saken» (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 432).

Med sitatet forstås også evaluering på lik linje med kvalitetskontroll å være et ledd i en etterforskningsprosess. Evaluering beskrives med dette å være et arbeid som skal avdekke mangler og vurdere et behov for ytterligere innhenting av informasjon i form av å få et bredere grunnlag til å

fatte en saksavgjørelse. Formålet ved evaluering fremstår både å være læringsutbytte og å identifisere mangler i etterforskning. Refererte sitater viser utfordringer med å skille kvalitetskontroll og evaluering, men også å skille kvalitetskontroll og evaluering fra etterforskning.

Bjerknes og Fahsing (2018) har utarbeidet en liste for kvalitetskontroll, denne listen inneholder i stor grad praktiske gjøremål som et ledd i en avsluttende fase av en etterforskning. Det blir blant annet vist til at det bør foretas en gjennomgang av sakens dokumenter for å sikre at alle dokumenter er tilstede, sjekke at saken er riktig kodet, riktig redigering av sak, mm.

Hva gjelder for evaluering av etterforskning har Bjerknes og Fahsing (2018) utarbeidet en liste på momenter til evaluering. Disse er listet i tabellen under:

Tabell 2 – Momenter til evaluering

Momenter til evaluering:
Hvordan ble saken mottatt?
Hvordan ble fornærmede, mistenkte, vitner og pårørende ivaretatt?
Ble formalia formidlet på forståelig måte?
Ble åstedet håndtert på en god måte både teknisk og taktisk?
Ble riktig lovanvendelse benyttet og ble de riktige hypotesene testet?
Er det forsøkt å aktivt forkaste skyldhypotesen, og fremkommer dette av saken?
Ble alle relevante etterforskningsskritt forsøkt?
Er saksdokumentene representert og redigert på en oversiktlig måte?
Fungerte samarbeidet og ressursallokeringen bra både internt og eventuelt eksternt?
Hva vil jeg ta med meg videre?
Hva kan andre lære av denne saken?

(Bjerknes & Fahsing, 2018).

Momentene er formulert som spørsmål. Dette gjør at momentene fremstår å inngå i en sjekklister. Man stiller seg spørsmålet og besvarer dette, for så til slutt å avgjøre kvalitet eller identifisere læringspunkter ut i fra svarene man sitter igjen med. Enkelte spørsmålsformuleringer er å anse som evalueringskriterier, mens andre kan ikke omtales som evalueringskriterier. Flere av momenter listet i tabell 2 kan derimot være spørsmål å stille seg i utarbeidelsen av et evalueringsdesign. Bjerknes og Fahsing (2018) redegjør i liten grad for evaluering av etterforskning men viser til det dels til det som betegnes som evalueringskriterier innenfor evalueringsteorien (Tornes, 2013). Med andre ord beskriver de en liten hvordan evaluere etterforskning.

Ut over «Tabell 2 – Momenter til evaluering» er det gjennom "Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet" etablert kvalitetsmarkører til bruk for å kvalitetsvurdere en etterforskning. I handlingsplanen presenteres 13 ulike kvalitetsmarkører. Formålet med etableringen av kvalitetsmarkørene er å «utvikle et mer forpliktende, praktisk og målbart system» (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016, s. 8) Kvalitetsmarkørene er på et operasjonelt nivå, og beskrives som generelle markører felles for alle sakstyper. De 13 kvalitetsmarkørene er:

Tabell 3 - Kvalitetsmarkører

Kvalitetsmarkører
Etterforskningsplikt
Hensiktsmessig ressursbruk
Høy oppklaring
Adekvat reaksjon
Prosessuelt riktig
Saksbehandlingstid
Objektivitet
Fornærmede-perspektivet
Allmennhetens tillit
Samarbeid med andre aktører
Bevissikring og behandling av bevis
Verdigrunnlag
Innsatsforpliktelse

(Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016).

Sammenligner man tabell 2 og tabell 3 opp mot hverandre fremstår enkelte momenter eller kvalitetsmarkører å gå igjen i begge tabellene. Kvalitetsmarkørene høy oppklaring, adekvat reaksjon og kort saksbehandlingstid har lenge vært definerte mål fra Riksadvokatens rundskriv (1999). Politiet har i en lang rekke år vurdert etterforskning i forhold til oppklaring, og oppklaringsprosent anses fremdeles for å være en viktig kvalitetsindikator. Gjennom adekvate reaksjoner skal politiet gjennom sin praksis bidra til å realisere de straffereaksjonene lovgiverne har gitt signaler om. I hvilken grad straffeutmålingen er å anse som en adekvat reaksjon legges til grunn som en kvalitetsmarkør. Saksbehandlingstid vil si i hvilken grad en etterforskning klarer å svare til de fastsatte forventningene til behandlingstid og vil også si noe om kvaliteten i en etterforskning.

Kvalitetsmarkørene bygger på tidligere utarbeidede kvalitetsmarkører for etterforskning av Myhrer (2015). Kvalitetsmarkørene er ment som hjelpeverktøy til en generell kvalitetsheving av etterforskning. Det er videre et behov for å supplere kvalitetsmarkørene med sakspesifikke kvalitetsindikatorer ifølge Riksadvokaten og Politidirektoratet (2016). Kvalitetsmarkørene betegnes som evalueringskriterier innenfor evalueringsteori og egner seg til å evaluere etterforskningsarbeid. Til tross for at evalueringskriterier er etablert gjennom handlingsplanen for løft av etterforskning fremkommer det ingen definert måte å gjennomføre evaluering av etterforskning. Evalueringsmetode, evalueringsdesign og modeller for evaluering er ikke belyst.

Til forskjell fra ovenfor nevnte momenter til evaluering og kvalitetsmarkører introduserer Camilla Hald (2013) begrepet spormetode for å legge til rette for at etterforskning kan evalueres mot vitenskapelige kriterier. Hun argumenterer for at innføring av spormetode-begrepet vil kunne legge til rette for å kunne beskrive og forstå kompleksiteten i etterforskningsprosessen. Å fortolke spor er kjernen i etterforskning. Spor bidrar til oppklaring og utgjør mulig bevismiddel i straffesaksbehandlingen. «Den endelige fremstilling af sagens fakta (i form af et forklarende narrativ) er derfor resultatet af en fortolkende virksomhet» (Hald, 2013, s. 211).

Hald (2013) ønsker med begrepet spormetode å bidra til at etterforskning kan sammenlignes med andre vitenskapelige metoder og å evaluere etterforskning i henhold til anerkjente vitenskapelige prinsipper. Hald peker på det hun mener er en juridisk forankret forenklet forståelse av etterforskning som en prosess hvor man går ut og henter objektiv informasjon, hvor viktigheten av fortolknings rolle forsvinner. For å forstå spor trenger etterforskere oppdatert kunnskap om hva som skjer i samfunnet, forståelse for ulike fenomener knyttet til kriminalitetsformer, hvilke spor som kan være aktuelle og hvordan disse kan identifiseres, sikres, og tolkes (Bjerknes & Fahsing, 2018). Hald (2013) etterlyser et sterkere fokus på å evaluere og lære av erfaring i forhold til det å finne og tolke spor i etterforskning. Gjennom et slikt fokus vil etterforskere etablere kompetanse innenfor abduktiv logikk og kvalitative metoder som igjen vil gjøre dem til profesjonelle etterforskere.

Sammenfatning av teorigrunnlag

Teorigrunnlaget i denne studien bygger på evalueringsteori i tillegg til organisasjons- og læringsteorier. Studien bygger også i noen grad på teori innenfor evaluering av etterforskning men det fremstår å være manglende teori på feltet. Som oppgaven har vist til finnes det flere

masteroppgaver som har undersøkt evaluering som fenomen både innenfor politiooperativ arbeid så vel som etterforskning. Disse oppgavene bygger i stor grad på samme teorigrunnlag som i denne studien. Det arbeidet som foreligger omkring evaluering av etterforskning fremstår i stor grad å knytte seg til det som innenfor evalueringsteori betegnes som evalueringskriterier. Det er gjennom «Handlingsplan for etterforskningsløftet» og «Mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang» utarbeidet flere kriterier til evaluering av etterforskning. På den andre siden er det mangler hva gjelder etablering av evalueringsmodeller for evaluering av etterforskning, det er ikke etablerte generelle design som kan bidra i arbeidet med å gjennomføre evalueringer av etterforskning og det er ingen definerte kvalifikasjonskrav tilknyttet evaluator. Videre fremstår heller ikke evaluering å være et definert begrep innenfor politiorganisasjonen, og begrepet systematisk erfaringslære er nylig etablert og ment å erstatte evalueringsbegrepet. Systematisk erfaringslære er derimot på lik linje med evaluering et begrep som ikke bygger på definerte modeller, design og metoder. Systematisk erfaringslære er blitt definert, det omtales å være en form for intern kontroll og omfatter å innarbeide rutiner for å lære av erfaring men det gjenstår et betydelig arbeid i å etablere modeller, design og metoder for å utføre systematisk erfaringslære. Dette vil si at systematisk erfaringslære så vel som evaluering er begreper som ikke er metodisk definert i tilknytning til evaluering av etterforskning.

Metode

Epistemologi

Epistemologi er filosofien om kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015). Hverdagskunnskap preges av overgeneraliseringer, selektive inntrykk og forhastede konklusjoner. Det vi vet i hverdagssammenheng er ofte noe vi tror. I hverdagssammenheng er dette sjeldent et stort problem, men forskning må til forskjell fra hverdagskunnskap basere seg på større grundighet og systematikk. Derfor kreves det at forskning benytter bestemte metoder. Forskning skiller seg fra hverdagslige vurderinger ved at det i forskning innsamles data som gjenspeiler den virkeligheten som undersøkes (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2016).

Historisk sett har samfunnsvitenskapen vært delt i to, positivistisk og hermeneutisk. I positivistisk tradisjon er man opptatt av forklaring av samfunnsfenomen gjennom måling og registreringer mens hermeneutisk tradisjon er opptatt av forståelse og innvendige forklaringer (Bukve, 2016). I den positivistiske tradisjonen har man bygget på kvantitative forskningsmetoder. Naturvitenskapen sees på som alle vitenskapers forbilde innenfor den positivistiske tradisjonen og arbeider ut i fra at alle typer fenomener skal undersøkes ved bruk av naturvitenskapelig metode. Tidligere var samfunnsvitenskapen knyttet til kvantitative metoder gjennom det positivistiske synet, men i dag har kvalitativ forskning fått større utbredelse. I utbredelsen av bruk av kvalitative metoder oppstod en kritikk mot bruken av kvantitative metoder som eneste metode, denne kritikken blir referert til som «positivismedebatten» (Bratberg, 2014; Johannessen et al., 2016; Tjora, 2012). Kritikerne hadde forankring i den hermeneutiske tradisjonen. I den hermeneutiske tradisjonen er fokus rettet mot fortolkende tilnærming til mennesker og samfunnet. Samfunnsvitenskap og naturvitenskap er forskjell fra hverandre og må derfor også studeres på forskjellige måter. Innenfor samfunnsvitenskapen er menneskelige handlinger sentralt og disse må studeres på andre måter enn fenomener innenfor naturvitenskapen (Johannessen et al., 2016). Denne studien er hermeneutisk orientert og konsentrerer seg om å studere menneskers meninger og forståelse. Problemstillingen som er undersøkt i dette studiet har ikke rett og galt svar. Det finnes ingen objektiv sannhet for forskningsspørsmålene, men det finnes en sannhet under stadig endring.

Metodevalg

Denne studien er rettet mot å forstå et sosialt fenomen, etterforskeres oppfatninger om evaluering av etterforskning. Studien har bestått av å innsamle data fra informanter omkring hvordan de

opplever «verden fra deres perspektiv». Underforstått som hvilke oppfatninger de har av hvordan evaluere etterforskning. Å foreta disse undersøkelsene ligger til den samfunnsvitenskapelige forskningen. Studien bygger på et sosial-konstruktivistisk perspektiv som fremholder at mennesket konstruerer sin virkelighetsforståelse sosialt. Med andre ord er studiet orientert mot å undersøke hvilke oppfatninger, forståelser og meninger informantene har om evaluering av etterforskning (Tjora, 2012). Forskningsprosjektet studerer et mangfold av meninger og oppfatninger som ikke er stabile, men stadig under endring (Johannessen et al., 2016).

Å bruke en metode - av det greske *methodos* - betyr å følge en bestemt vei mot et mål. De viktigste kjennetegnene ved metode i forskning er systematikk, grundighet, og åpenhet. Metodelæren bidrar til at forskning drar nytte av tidligere forskning og unngår at forskere kun lærer av prøving og feiling. I tillegg bidrar metodelæren til at forskere evner å motstå fristelsen til at undersøkelser gir de resultater som ønsket (Hellevik, 2002), men derimot bygger på en klar systematikk som sikrer pålitelig, gyldig og generaliserbar kunnskap (Tjora, 2012).

Innenfor samfunnsvitenskapelig forskning er det vanlig å skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode. I kvantitativ metode er man opptatt av å telle opp fenomener, det vil si å kartlegge utbredelse. I kvalitativ metode er man mindre opptatt av årsakssammenhenger og mer opptatt av å forstå eller beskrive hvordan vi mennesker oppfatter verden (Johannessen et al., 2016). Kvalitativ forskning fokuserer på innsikt fremfor kvantitative studier som fokuserer på oversikt (Tjora, 2012). For å besvare oppgavens problemstilling har det vært nødvendig å benytte en kvalitativ metode. Denne studien bygger på datagrunnlag fra intervju, gjennom intervju er det samlet data som bidrar til å gi innsikt fremfor oversikt.

Datainnsamling

Gjennom intervjuer er det i dette studiet utført en empiribasert kvalitativ undersøkelse (Johannessen et al., 2016) og det er innhentet empiri om informantenes oppfatning, forståelse og meninger rundt evaluering av etterforskning.

Forskningsintervjuer har til hensikt å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelser. Intervju er å anse som en fenomenologisk orientert metode hvor forståelse av sosiale fenomener er målsettingen (Kvale & Brinkmann, 2015). Intervju gir muligheten til at informantene kan rekonstruere hendelser som ikke er mulig å gjøre gjennom observasjon eller spørreskjema (Johannessen et al., 2016).

Kvalitativ intervjuforskning har få standardregler. Intervjuforskning er et håndverk som riktig utført kan være kunstform slik Kvale og Brinkmann (2015) formulerer seg. Som forsker så jeg et behov for å etablere en struktur for å evne å svare på problemstillingen. Jeg valgte derfor å etablere en intervjuguide i den hensikt å sikre at svar fra informantene ble relevante for problemstillingen.

Intervjuguiden benyttet i dette prosjektet ble utviklet over lengre tid. I arbeidet med å utarbeide en intervjuguide stilte jeg spørsmålet, hvilke spørsmålsformuleringer vil bidra til å belyse problemstillingen i oppgaven. Gjennom spørreord som hva, hvordan, og hvorfor fant jeg ut at jeg ville belyse hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning. For å besvare oppgavens problemstilling, oppstod også et behov for å belyse mer enn hvordan de forstår evaluering. I åpningsfasen av intervjuet ble naturligvis spørsmålet «Hvordan forstår du begrepet evaluering?» stilt. Spørsmålet bidrar til å besvare problemstillingen, men spørsmålet er ikke alene nok til å redegjøre for informantenes oppfatninger om evaluering av etterforskning. Ut over dette spørsmålet anså jeg det viktig å fokusere på andre sider ved evaluering. Det ble derfor stilt en rekke spørsmål. Informantene ble blant annet spurt om hvordan de ville utført en evaluering, hvilke evalueringskriterier de anså å evaluere etter, hvilke holdninger de har til å evaluere, samt hvilke erfaringer de har ved å evaluere etterforskning.

Intervjuguiden er bygget på en modell bestående av innledende spørsmål, introduksjonsspørsmål, overgangsspørsmål, nøkkelspørsmål, kompliserte spørsmål og avsluttende spørsmål (Johannessen et al., 2016). Innledningsvis ble arbeidsstilling, arbeidserfaring, og arbeidsoppgaver belyst. Deretter ble informantene bedt om å redegjøre for sin forståelse av etterforskning, og evaluering. Disse spørsmålene bidro til å befeste temaet samt bidra til å ha med seg knytningen mellom evaluering og etterforskning som fenomener videre under intervjuet. Neste i intervjuguiden var spørsmål om holdninger, og erfaringer med å evaluere etterforskning. De ble spurt om de anså at evaluering av etterforskning kunne bidra med noe. Deretter nøkkelspørsmål som blant annet hvordan informantene ville gått frem for å evaluere en etterforskning. Som en del av de kompliserte spørsmålene ble informantene bedt om å beskrive innhold i en tenkt mal for evaluering av etterforskning. Informantene ble avslutningsvis spurt om de hadde gjort seg noen nye refleksjoner omkring evaluering av etterforskning i løpet av intervjuet og om de hadde noe å tillegge.

Varigheten på intervjuene har varierte mellom 45 minutt til 60 minutt. Det ble i alt stilt 18 spørsmål.¹

Datainnsamlingen kommer ikke utenom å være preget av mine forforståelser og forkunnskap. Hva jeg som forsker har etterspurt av data har vært avhengig av hvilke kunnskaper jeg besitter. Denne kunnskapen er etablert med bakgrunn i et godt teoretisk grunnlag innhentet på forhånd av utarbeidelsen av intervjuguiden.

Det er ikke mulig å prøve alle observasjoner og data i et forskningsprosjekt men det som er mulig er å klargjøre hvilke forutsetninger som ligger til grunn (Bukve, 2016). Bak teorier og begrep i alle studier finnes det flere grunnleggende ideer, forståelser og forutsetninger som det ikke stilles spørsmålstegn ved (Kuhn referert i Bukve, 2016). Det gjelder også for dette studiet. Hva som anses å være formålet ved en etterforskning anses i dette studiet å være en felles grunnleggende forståelse mellom forsker og informant. At etterforskning skal stille som forberedelse til rettens behandling av saken er ikke noe det er rettet oppmerksomhet mot, men det er en forståelse som har fungert som et grunnlag i informasjonsinnhenting.

Utvalg av personell til datainnsamling

Det er utført en strategisk tilnærming til utvalg av informanter i denne studien i den hensikt at utvalget i best mulig grad skal bidra til å besvare oppgavens problemstilling (Johannessen et al., 2016)

Det er innhentet data fra i alt fem informanter, noe som i utgangspunktet kan virke å være et smalt informasjonsgrunnlag. Gjennomførte intervjuer er derimot svært grundige. Fokuset har vært å treffe et relevant utvalg fremfor et stort utvalg. Utgangspunktet har med andre ord ikke vært representativitet, men hensiktsmessighet. En kvalitativ dataanalyse fungerer best når materiale inneholder rikelig med informasjon uten at materialet er for omfattende (Malterud referert i Johannessen et al., 2016).

Samtlige av informanter i utvalget var ansatt i stilling som etterforsker på tidspunktet intervjuene ble gjennomført. Mine egne arbeidserfaringer og kjennskap til ulike etterforskningsavdelinger, arbeidsmiljø, arbeidsmengde, kultur, og kunnskap er lagt til grunn i utvalgsprosessen. Ønsket i denne studien har vært å rette lyset mot etterforskere som kan sies å gjenspeile den største delen av

---

¹ Se vedlegg for fullstendig innsikt i intervjuguide.

virkeligheten som eksisterer i politiet og som samtidig kan bidra med kunnskap på fenomenet som undersøkes. Ansatte ved spesialavdelinger med god ressursituasjon, spesialkompetanse, og gjerne lavt arbeidspress valgt bort. Studiet kan sies å være rettet mot etterforskere på gulvet. Informantene skilte mellom å være ansatt i avdelinger tilknyttet bestemte kriminalitetstyper og mer generelle etterforskningsavdelinger. Det er lagt vekt på å intervju informanter med motivasjon for etterforskningsfaget. I tidsrommet for gjennomføring av intervjuene var informantene ansatt i to ulike politidistrikt på østlandsområdet. De hadde alle en arbeidstid i politiet mellom 4-8år. Bakgrunnen for valgt arbeidstid er basert på å treffe etterforskere som har en god del erfaring og som er tett på etterforskningsfaget. Jeg har unngått å intervju informanter i administrative lederstillinger, men derimot intervjuet dem som driver aktivt etterforskningsarbeid i sitt daglige arbeid.

Selve kontaktetableringen med informantene skjedde gjennom dialog med tidligere kollegaer av meg. Jeg kontaktet i alt tre tidligere kollegaer, og disse ble et kontaktledd mellom forsker og informant. De ble bedt om å forhøre seg med ansatte ved sine avdelinger samt å gi meg en liste på aktuelle informanter. Den videre dialogen mellom meg og informantene skjedde gjennom både e-post korrespondanse og telefon. Informantene fikk tilsendt skriftlig orientering og samtykkeskjema på forhånd av intervjuene. Skrivene ble på nytt gjennomgått under intervjuet.

Gjennomføring

Før gjennomføringen av intervjuene foretok jeg et pilotintervju. Dette ble gjort som et tiltak på kvalitetssikring av intervjuguiden. Intervjuguiden ble også drøftet med veileder og det ble gjort justeringer på spørsmålsformuleringer. Spørsmål ble omformulert til i større grad åpne spørsmål. Det ble blant annet gjort omformuleringer fra «Hvilke momenter kan inngå i en mal for evaluering» til «Anser du at det kan inngå generelle momenter i en mal for evaluering av etterforskning, i så tilfelle hvilke momenter?» Hensikten med åpne spørsmål er at det ikke legges svar i informantens munn samt at åpne spørsmål også bidrar til at informanten gis anledning til å gå i dybden der hvor informanten har mye å fortelle (Tjora, 2012).

Gjennomføringen av intervjuene ble i hovedsak utført ved informantenes arbeidssted, i unntak av et intervju som ble gjennomført ved et alternativt sted etter informantens ønske. Hensikten ved dette var å legge til rette for at informantene følte seg avslappet og trygge i intervjusituasjonen (Tjora, 2012).

Intervjuene ble tatt opp på lyd. Jeg benyttet meg av intervjuguiden i papirform og tok notater underveis i intervjuet. Båndopptaker opplevdes som helt nødvendig å benytte, den gjorde det mulig å ha fokus på samtalen uten å bruke kapasitet på notering av informasjon, noe Tjora (2012) også argumenterer for viktigheten av. I tillegg har lydopptak bidratt til at jeg i analysedelen har kunnet gå tilbake og undersøke om jeg har oppfattet informasjonen riktig. Lydopptakene baserte seg på samtykke fra informantene.

Selv gjennomføringen av intervjuene bestod av en innledende del, en refleksjonsdel og en avsluttende del (Tjora, 2012). Det ble forsøkt å legge til rette for at informantene skulle dele mest mulig av sine tanker, det ble blant annet presisert at ingen svar ville være feil og de ble oppfordret til å svare utfyllende.

Forskningskriterier

Innenfor kvantitativ forskning brukes reliabilitet og ulike validitetsformer som kriterier for kvalitet (Johannessen et al., 2016). Enkelte har ment at kvalitativ forskning må vurderes på andre måter. Begrepene pålitelighet, troverdighet, overførbarhet er trukket som egnede kriterier til vurdering av kvalitativ forskning (Guba og Lincoln referert i Johannessen et al., 2016). Tjora (2012) argumenterer for å bruke de samme kriteriene innenfor kvantitet og kvalitativ forskning. Han viser til kriteriene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet til vurdering av kvalitativ forskning. Uavhengig av hvilke kriterier som legges til grunn eller ikke bidrar alle til å vurdere forskningsarbeid. Ut over nevnte kriterier blir også kriterier som transparens, refleksivitet, og relevans trukket frem.

Czarniawska (2004) har argumentert for at forskning må vurderes også ut ifra relevans og hvor interessant forskning er. Denne oppgaven belyser forsknings spørsmål som både er relevante og tidsaktuelle. Det pågående arbeidet i politietaten omkring evaluering av etterforskning underbygger at studiet er relevant og interessant.

Uavhengig av hvilke kriterier som skal og bør brukes til å vurdere kvalitativ forskning er utvilsomt pålitelighet, troverdighet og overførbarhet kriterier som må innfris for å gjennomføre forskning av høy kvalitet.

Pålitelighet

Pålitelighet har med forskningsresultatets konsistens og troverdighet å gjøre. Det handler om i hvilken grad et resultat kan reproduseres på et annet tidspunkt. Pålitelighet eller reliabilitet knytter seg blant annet til spørsmålsformuleringer og transkripsjon. Hvordan man formulerer et spørsmål har noe å si for hvilke svar man får. For å ivareta reliabiliteten vil derfor åpne spørsmål være viktig. Transkripsjon kan gjøres ulikt av to ulike personer. Det kan for eksempel skyldes ulik forståelse og oppfattelse av en informants svar. Mens det er ønskelig med høy reliabilitet av intervjufunnene for å motvirke vilkårlig subjektivitet kan en for sterk fokus på reliabilitet motvirke kreativ tenkning og variasjon (Kvale & Brinkmann, 2015). Beskrivelser av forskningsprosessen, herunder åpenhet om dataproduksjon, metoder og avgjørelser bidrar til å sikre pålitelighet.

I positivistisk tradisjon er idealet å være nøytral observatør. Forskerens engasjement betraktes som støy. Innenfor hermeneutisk tradisjon er man derimot innforstått med at fullstendig nøytralitet ikke er mulig. Det viktige er derimot å være åpen om bakgrunn og forkunnskaper samtidig som man må evne å justere disse (Tjora, 2012). Å forske på egen profesjon krever innsikt og refleksjon blant annet over sin egen posisjon, holdning, ansvar, og motivasjon. Både i rollen som forsker, men også i rollen som politibetjent. En vesentlig del av forskningsarbeidet er å distansere seg fra rollen som politibetjent (Rachlew, 2010).

Å forske på egen profesjon kan ofte skje på bakgrunn i en profesjons ønske og behov, gjerne omtalt som oppdragsforskning. Dette prosjektet er ikke å anse som oppdragsforskning. Motivasjonen bak prosjektet ligger på et personlig nivå, og forskningsprosjektet er i så måte fri forskning i motsetning til oppdragsforskning. Prosjektet har ikke hatt noen påvirkning fra profesjonen det forskes på, forskningsprosjektet kan sies å være uavhengig på dette området (Kvale & Brinkmann, 2015). All forskning må sikres mot påvirkning for hinder til velbegrunnede problemstillinger. Ei heller må resultater og konklusjoner bli holdt tilbake. Kravet om fri forskning er absolutt og skal sikre at vitenskapelig innsikt deles på tross av økonomiske, politiske, sosiale eller kulturelle interesser (Rachlew, 2010).

Som ansatt i politietaten og i rollen som forsker på politietaten kjennetegnes dette studiet å være utført av en innside-innside forsker. Motsetningen vil være en forskerrolle som omtales som utside-utside forsker, hvor forskeren har bakgrunn fra akademia og forsker på politietaten (Brown referert i Matthew, 2016; Rachlew, 2010) . Et kjerneområde å ha et bevisst forhold til som forsker er

vurderingene som omhandlet distansen mellom forsker og forskningsfelt. Tradisjonelt sett har spørsmålet vært rettet mot hvor tett forskeren bør nærme seg feltet for å samtidig opprettholde en analytisk avstand til feltet. I dette studiet har det oppstått et behov for å ta ut avstand til feltet for å unngå å være for tett på forskningsfeltet. I rollen som innsideforsker, har jeg stilt meg åpen til forskningsspørsmålet og bevisst forsøkt å unngå å legge mine oppfatninger av evaluering av etterforskning til grunn. Dette er et viktig prinsipp å følge. Det er viktig som innsideforsker å unngå å tro at fasiten er gitt og deretter starte arbeidet med en metodikk som søker bekreftelser (Rachlew, 2010).

Inngående kjennskap til et forskningsfelt kan føre til en form for blindhet, der en rekke selvfølgeligheter ikke studeres, men oversees (Simonsen referert i Rachlew, 2010). Den største fordel som innsideforsker representerer også den største utfordringen, forforståelsen kan være så omfattende at eksisterende kunnskap stenger for møtene med det overraskende og nye (Rachlew, 2010). Mye kunnskap om et aktuelt felt kan være en fordel for å stille presise spørsmål, men kan være en ulempe ved at man har med seg mange forutinntattheter (Tjora, 2012). På den andre siden kan også skjevheter som tilskrives innsideforskning, ved fordommer, forutinntatthet, og forforståelser like gjerne være en kilde til innsikt som til feil (Aguilar referert i Rachlew, 2010). En annen mulig styrke ved rollen som innsideforsker er at informanten kan få vanskelig med å pynte på sannheten da informanten har en opplevelse av at forskeren kjenner området fra før (Rachlew, 2010).

Troverdighet

Troverdighet knytter seg til spørsmålet om hvorvidt de svarene vi finner i vår forskning, faktisk er svar på de spørsmålene vi forsøker å stille (Tjora, 2012). Spørsmålet «måler vi det vi tror vi måler?» er ofte brukt som indikator til å måle gyldigheten av forskning (Johannessen et al., 2016). Ofte blir validitet benyttet som et begrep for å måle troverdighet. Den viktigste kilden til høy gyldighet er å bygge forskning på rammene innfor faglighet, forankret i annen forskning (Tjora, 2012). Vedvarende observasjon, å investere nok tid til å bli godt kjent med feltet samt metodetrianglering, å benytte ulike datainnsamlingsmetoder bidrar til å sikre høy gyldighet. I tillegg kan andre kompetente personer analysere datamaterialet for å sikre høy gyldighet. Basert på dette forskningsprosjektets størrelse og varighet har det ikke vært mulig å gjennomføre. Derimot, hva gjelder god innsikt i feltet som studeres anser jeg dette for å være ivaretatt. Jeg har i lengre tid etablert god innsikt i etterforskning så vel som evaluering gjennom studietiden. Til

tross for at prosjektet ikke bygger på metodetriangulering er det gjort et stort arbeid i å gjennomgå tidligere evalueringsarbeid utført i politietaten uten at det er foretatt en metodisk dokumentanalyse av disse. Ser vi til spørsmålsformuleringen som benyttes til å vurdere gyldighet i forskning, opplever jeg at oppgaven måler det den skal måle.

Overførbarhet

I kvantitativ forskning er generalisering et sentralt kriteri å måle forskning ut ifra. I kvalitative undersøkelser snakker man derimot om å overføre kunnskap i stedet for generalisering. Utvalget, fem informanter vil aldri kunne brukes til å generalisere funn. Spørsmålet i dette studiet blir om funn i forskningsprosjektet kan overføres til å gjelde for andre etterforskere ved ulike politidistrikt i Norge? Tjora (2012) argumenterer for å bruke begrepet generaliserbarhet, men viser til et behov for å tenke generalisering på andre måter. Han viser til naturalistisk, moderat og konseptuell generalisering. Med naturalistisk menes å legge til rette for at leseren selv skal kunne vurdere hvorvidt funnene er generaliserbare. Med moderat generalisering er det opp til forskeren å beskrive hvilke situasjoner (tid, sted, kontekst) resultatene vil kunne være gyldige. Konseptuell generalisering vil si utvikling av konsepter gjennom forskning som viser seg å være gjeldende ut over hva som er studert.

Begrensninger ved intervju

Til tross for at intervju er velegnet til å belyse menneskers meninger og forståelser har også intervju noen begrensende sider. Som forsker vil man aldri vite om intervjuobjektet mener det som blir sagt (Kvale & Brinkmann, 2015). Det vil si at det ofte kan oppstå svar som ikke gjenspeiler virkeligheten. Ved noen tilfeller kan informanten basere seg på usannheter. Usannheter er likevel av verdi innenfor forskning.

Det kan også oppstå utfordringer hvordan informanter misoppfatter spørsmål som blir stilt. I gjennomføringen av et av intervjuene i dette prosjektet erfarte jeg dette. På spørsmål om informanten kunne beskrive en gjennomføring av et tenkt evalueringsmøte startet informanten å redegjøre for dette. Etter kort tid stoppet vedkommende og spurte om jeg var interessert i å høre hvordan informanten optimalt sett ville gjennomført et møte eller om jeg var interessert i å høre hvordan det i realiteten ville bli gjennomført. Jeg besvarte dette med at jeg var interessert i å høre informanten beskrive et reelt evalueringsmøte og ikke et optimalt møte. Denne erfaringen førte til at jeg ble oppmerksom på nødvendigheten av velformulerte og tydelige spørsmålsstilling. Uten

informantens spørsmål kunne svaret lagt til grunn bygget på en misforståelse mellom et reelt møte og et optimalt møte.

Gjennom intervju vil man som forsker ikke evne å være helt nøytral, men vil i ulik grad påvirke informantene gjennom spørsmålsformulering og respons på svar fra informantene. Dette er en utfordring ved intervjuforskning. Erfaring i gjennomføring av intervju vil kunne gi økt nøytralitet fra forskers side. I tillegg vil en godt utarbeidet intervjuguide, uten formuleringer som påvirker svar bidra til nøytralitet.

Data innhentet fra intervju er data hvor informantene har bearbeidet og tolket sine erfaringer og opplevelser. I en rekke andre forskningsprosjekter vil det være hensiktsmessig å velge andre former for datagenerering for å få et godt forskningsresultat. Til eksempel vil observasjon av evalueringsmøter gi et annet datagrunnlag enn hva intervju om gjennomføring av evalueringsmøter vil gi. Forskjellen ligger i at informantene tolker sine minner fra evalueringsmøter, etablerer årsaker og meninger før de deler sine erfaringer gjennom intervjusettingen. Observasjoner gir i større grad upåvirket data (Fangen, 2010), gjennom observasjoner studerer man hva folk gjør og i intervju studerer man hva folk sier at de gjør (Johannessen et al., 2016; Tjora, 2012).

Etiske refleksjoner

Tanken om at forskning utgjør en så spesiell og viktig del av den står hevet over etiske hensyn har spilt en rolle, men kan ikke forsvares (Johannessen et al., 2016). Å gjennomføre intervjuer i forskningssammenheng reiser en rekke etiske og moralske spørsmål. I den kvalitative forskningen kan det oppstå en spenning mellom ønsket om å oppnå kunnskap og det å ta etisk hensyn. Som forsker utnytter man informanter til å få svar på en problemstilling, noe som kan påføre informantene en belastning. Som forsker ønsker man gjerne at intervjuet er dypt og inntrengende da dette kan gi god empiri. Forskeren ønsker dog ikke at informanten krenkes. Uten å være dypt og inntrengende kan man risikere at forskningsspørsmålet blir belyst i liten grad (Fog referert i Kvale & Brinkmann, 2015). I utvelgelsen av tema for denne oppgaven gjorde jeg vurderinger omkring etiske spørsmål (Everett & Furseth, 2012). Det er løftet frem ulike etiske problemstillinger i arbeidet med denne oppgaven og det er gjort vurderinger på hvilke konsekvenser studiet kan ha på intervjupersonene. Prinsippet om velgjørenhet, at informantene ikke utsettes for skade er forsøkt i varetatt. I samfunnsforskning driver man i liten grad med forskning som kan skade deltakerne sammenlignet med naturvitenskapen, men man må likevel reflektere over mulige skader og ubehag

informantene kan utsettes for (Tjora, 2012). Informanter kan oppleve å ha gitt opplysninger som de senere angres på.

I dette studiet er det antageligvis slik at informantene i liten grad vil føle det som en belastning å svare på spørsmål omkring evaluering av etterforskning sammenlignet med psykologiske forskningsprosjekter. Samtidig kan enkelte informanter oppleve at de får problemer med å besvare spørsmål og med det føle at de har manglende evner, noe som i en forlengelse kan føre til redusert tro på seg selv i rollen som etterforsker. Videre kan funn i dette prosjektet resultere i at informantene får en følelse av at de har liten kunnskap omkring evaluering av etterforskning. I enkelte intervju situasjon kan informantene i ettertid få en opplevelse av at de har uttalt noe de angres på. Informantene må derfor ikke risikere å bli gjenkjent i forskningsmaterialet.

Et sentralt tiltak for ivaretagelse av informantene er å sikre anonymitet (Johannessen et al., 2016; Kvale & Brinkmann, 2015; Tjora, 2012). Informantene er gjort kjent med at de vil anonymiseres og at opplysninger som kan identifisere dem ikke vil bli omhandlet. I arbeidet med å komme i kontakt med aktuelle informanter benyttet jeg meg av et kontaktledd. Denne personen ble orientert om at vedkommende var eneste person som kjente til forskningsprosjektet. Videre ble kontaktleddet gjort kjent med sin taushetsplikt og viktigheten av å ivareta informantene gjennom anonymisering. Kontaktleddet ble ikke videre orientert om hvem informanter som ble en del av utvalget eller når gjennomføringene av intervju fant sted.

Anonymisering bidrar til å sikre prosjektets konfidensialitet, informantene skal sikres personlig integritet og privatlivets fred. Informantene ble gjort kjent med hvordan innhentet data ville bli brukt, de ble gjort kjent med at intervjuene ville bli analysert og sammenstilt med teori. Videre ble de orientert om at benyttede sitater ikke ville inneholde identifiserbare opplysninger (Kvale & Brinkmann, 2015; NESH, 2016).

Studien bygger på informert samtykke mellom informant og forsker. Informantene har blitt gjort kjent prosjektet, og at det er frivillig å delta. De er gjort kjent med at de på et hvilket som helst tidspunkt kan trekke sitt samtykke (Tjora, 2012). Informantene er ikke ilagt noen form for press til å delta på intervju. Dette i samsvar med de etiske retningslinjer for samfunnsforskning (NESH, 2016).

Som forsker har jeg tilstrebet å være etisk ansvarlig. Dette prosjektet er uavhengig og fri forskning. Som forsker har jeg ikke hatt behov for å bevise noe. Snarere tvert imot, jeg har som forsker vært opptatt av selve forskningsprosessen. Å tilegne meg kompetanse innenfor forskningsmetode, forskningsprinsipper og å ivareta forskningsetiske sider har vært en målsetning. Ut over det har jeg vært opptatt av å beskrive hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning innenfor eksisterende forskningskriterier.

Bearbeiding og analyse

Det finnes en rekke ulike analytiske tilnærminger. I analysearbeidet ble informasjon delt inn i elementer og biter på en måte som la til rette for å se etter mønstre og budskap for deretter å kunne sammenstille svarene fra informantene opp mot evaluering, læring og organisasjonsteorier. Som grunnlag for analyse av intervjuene valgte jeg en fullstendig transkribering. Intervjuene ble lyttet til og nedskrevet direkte slik det fremstod i lydopptaket. Transkribering er å anse som første steg i analysearbeidet. Under transkribering opplevde jeg å gjøre meg tanker om intervjuene og startet å danne meg et bilde av empirien jeg satt på (Johannessen et al., 2016). På denne måten opplevde jeg arbeidet med transkribering hensiktsmessig som forberedelse til videre analysearbeid.

Analysen i dette forskningsprosjektet er gjennomført på en Stegvis Deduktiv-Induktiv metode (heretter referert til som SDI) inspirert av Tjora (2012). Gjennom analysemetoden SDI er det innledningsvis jobbet med å ekstrahere informasjon fra empirien, redusere volumet, samt legge til rette for idegenerering. I kodingsdelen har det i SDI metoden rettet fokus mot å kode så empirinært som mulig, deretter er det foretatt en gruppering av de induktive kodene. I analysearbeidet er kodegruppene dernest knyttet til teori. Teori benyttet i denne studien er evalueringsteori så vel som lærings- og organisasjonsteori. Enkelte svar fra informantene relateres til lærings- og organisasjonsteorier fremfor evalueringsteori. Dette gjelder svar som beskriver informantenes opplevelser av evaluering i politiorganisasjonen, samt informantenes svar hva angår forståelse og oppfatning av evaluering som fenomen. Andre svar knytter seg til evalueringsteorier, slik som tema omkring evalueringsmetoder og gjennomføring av evalueringer.

Tabellen under illustrer hvordan analysearbeidet er utført. Tabellen inneholder spørsmål, svar, induktive koder, kodegrupper, og teori.

Spørsmål	Hvordan forstår du begrepet evaluering?
Empiriutdrag	Hvordan forstår du begrepet evaluering? Hmm. Nei det forstår jeg på den måten at man skaffer seg et overblikk over hva som er gjort, hvorfor ting er gjort, emm. Og kall det konsekvensene av det. Hva som er bra med at ting er blitt gjort, hva som er dårlig med ting (...) Det må være hovedmålet med en evaluering. At man gjennomgår en sak eller hendelser for å dra læring av det for å bli bedre til neste gang.
Induktiv Kode	#Skaffer seg overblikk over hva som er gjort, #Hva som er bra og hva som er dårlig, #gjennomgår en sak for å ta læring til neste gang
Kodegruppe	#Gjennomgang
Kodegruppe2	#Læringspunkter
Teori	Halvorsen, A., Einar Lier Madsen og Nina Jentoft (2014). Evaluering. Tradisjoner. Praksis. Mangfold. (S.16). Wahlgren, B., et al. (2002). Refleksjon og læring: Kompetenceudvikling i arbeidslivet. (S.13).

Tabell 4 (viser et begrenset utvalg for å illustrere fremgangsmåten for analysearbeidet).

Med henblikk på kodegruppene er det deretter jobbet systematisk mot å identifisere og utvikle konsepter gjennom konsept-testing. Konsept-testing har bestått av å undersøke om funn er abstrakte i forhold til tid, sted og mennesker. Med andre ord at funn ikke er i stand til å glippe.

Valg av SDI-metoden for analyse ble bevisst valgt som et verktøy for å styrke forskningens pålitelighet da analysemetoden er nært knyttet til empirien og bidrar til at min forforståelse og forutinntatthet i mindre grad påvirker funn (Tjora, 2012). SDI har også bidratt som et verktøy for manglende standardregler innenfor kvalitativ intervjuforskning. SDI fremstod med dette som formålstjenlig i mitt forskningsarbeid.

I selve analysearbeidet valgte jeg innledningsvis å sammenstille beskrivelser fra Tjora omkring SDI metode slik at jeg stod med en konkret rutinebeskrivelse for analysearbeidet. Etter transkribering av intervjuene ble teksten sammenstilt i dataverktøyet Excel, kolonnene ble fordelt slik fra kolonne A til kolonne P; Nummerert spørsmål, Spørsmål, Empiriutdrag, Kilde, Sidetall, Induktiv Kode, Kodegruppe, Kodegruppe2, Kodegruppe3, Teori, Hovedtema, Restgrupper, Konsept, Teoriutvikling, Vurdering/drøfting, Kommentarer / Refleksjoner.

Etter at transkripsjonen var fordelt på spørsmål, empiriutdrag, kilde, og sidetall startet den induktive kodingen. Tekst ble kopiert og markert med #, disse kodene ble empiri-nære koder, med andre ord induktive koder. For å kvalitetssikre at kodingen var empiri nær stilte jeg spørsmålet, kunne man laget koden fra før? Hvis nei anså jeg koden som empiri nær. Etter at samtlige intervju var kodet startet arbeidet med å gruppere, jeg sammenstilte med andre ord de induktive kodene. Disse kodene ble så brukt som tema i det videre arbeidet. Med henblikk på kodegruppene stilte jeg spørsmålet, hva handler dette om? Hvorpå jeg fokuserte på å opprette merkelapper med knytning til teori på emnene. I det videre arbeidet jobbet jeg med å referere til teori i kolonnen teori og fokuserte på å jobbe igjennom hele empirigrunnet før jeg startet arbeidet med å definere funn og mulige konsepter. Ambisjonen for studiet har vært å bidra til mer enn en ren deskriptiv fremstilling. Samtidig stilles det strenge krav til utvikling av konsepter i forskningssammenheng. Det er konsepter som formidler forskning som funn. Konsepter kan sees på som generaliseringer, for at noe skal kunne kalles et konsept må det være abstrakt i forhold til tid, sted, og mennesker, det må ikke glippe over tid (Tjora, 2012). Ved denne beskrivelse av konsept er det derfor utfordrende å peke på konseptutvikling i denne studien, likevel kan enkelte sider ved oppgaven være et lite bidrag i fremtidig utvikling av konsept i sammenstilling med annen forskning.

Å utvikle ny forståelse på et teoretisk nivå er noe man kan forvente av erfarne forskere. Studenter og forskere kan stå for sine konseptutviklinger med hevet hode skriver Tjora (2012). Det er ikke utviklet ny teori gjennom dette studiet. Det er derimot gjort interessante funn omkring etterforskeres oppfatninger om evaluering av etterforskning.

Analyse

Oppgaven vil i denne del presentere analytiske funn og drøfte disse. Analysedelen er fordelt på de tre forskningsspørsmålene som presentert innledningsvis. Først redegjør oppgaven for informantenes forståelse av evaluering. Deretter hvordan informantene anser at evaluering kan gjennomføres, og til slutt hvilke muligheter og begrensninger informantene ser ved evaluering av etterforskning. På denne måten besvares problemstilling, hvilke oppfatninger har etterforskere om evaluering av etterforskning. Hva gjelder informantenes forståelse av evaluering viser funn til at informantene har en forståelse av evaluering som gjennomgang for å se etter læringspunkter, samt at evaluering handler om å finne feil og mangler. Det blir i tillegg trukket frem at informantene har en tendens til å sammenblande evaluering og etterforskning i sine beskrivelser av evaluering. Under forskningsspørsmålet som omhandler hvordan informantene mener å utføre evaluering av etterforskning tar oppgaven for seg momenter som informantene mener kan inngå i evaluering samt informantenes beskrivelser av hvordan utføre evaluering. Dog fremstår informantene å i liten grad evne å beskrive gjennomføring av evaluering. I oppgavens forskningsspørsmål som omhandler muligheter og begrensninger tilknyttet evaluering av etterforskning redegjør oppgaven for effekter informantene anser at evaluering kan bidra med og hvilke utfordringer informantene opplever tilknyttet evaluering av etterforskning. Informantene fremstår å ha stor tiltro til evaluering. De opplever at evaluering kan bidra med en rekke effekter samtidig som de peker på utenforstående begrensninger ved evaluering og ikke på begrensninger ved evaluering i seg selv.

Informantens forståelse av evalueringsbegrepet

Evaluering som gjennomgang for å se etter læringspunkter

Samtlige av informantene i utvalget har etablert en forståelse av evalueringsbegrepet. Forståelsen fremstår i stor grad å være lik blant informantene. I informantenes beskrivelser av hvordan de forstår begrepet evaluering viste samtlige av informantene til begrepene, gjennomgang og læringspunkter. I tillegg ble tilbakemelding trukket frem i forståelsen av evaluering. En av informantene svarte:

«(...) Det må være hovedmålet med en evaluering. At man gjennomgår en sak eller hendelser for å dra læring av det for å bli bedre til neste gang» (Informant A).

En annen informant uttalte:

«Jeg vil definere det som kontroll, altså gjennomgang. Kontroll av et produkt (...) se om det man har gjort er bra nok for det man skal. For videre læring og for å se om man har levert bra nok i forhold til hva som kreves. To ting da, se om man kan lære noe til neste gang og se om det man har gjort er bra nok for det man skal» (Informant B).

Samtlige av informantene påpekte læring som et sentralt element i sin forståelse av evaluering. En av informantene uttalte:

«(...) man ser på det arbeidet som allerede er gjort og ser på om det er læringspunkter (...) om det kunne blitt gjort på en annen måte da (...) Jeg tenker jo at det handler om at man ser på noe man har gjort (...) for å lære. Det handler om å lære» (Informant E).

Informantenes forståelse av evaluering fremstår å være lik den forståelsen som Berglund (2019) fant blant sine informanter, en forståelse av evaluering nært knyttet til den omtalte hverdagslige eller dagligdagse forståelsen av evaluering (Halvorsen et al., 2013; Sverdrup, 2002, 2014).

Informanten viser samtidig til en forståelse av evaluering som noe mer enn bare den hverdagslige forståelsen i begrepet evaluering. Begrepene gjennomgang, læringspunkter og tilbakemelding er kjente begreper blant informantene og retter seg mot noe mer enn bare en tilfeldig og uformell vurdering. Utvalget i denne studien viser til en forståelse av evaluering som noe som i en viss grad bygger på en systematisk prosess. Begrepet vurdering kan beskrive etterforskernes forståelse av evaluering. Evaluering i kategorien vurdering bygger på faglig skjønn og ekspertise, og kan forstås som en kvalitativ vurdering. Denne formen for evaluering omtales gjerne som «common-sense» evalueringer og stiller ingen krav til metode (Halvorsen et al., 2013).

På den annen side er det ingen av informantene som ser knytning mot forskningsbasert evaluering i sine beskrivelser av evalueringer. Forskningsbasert evaluering som beskrevet av Halvorsen (2013) med krav til generaliserbarhet, formidling, vitenskapelig innstilling og vitenskapelig metode er ikke en evalueringsform informantene har kjennskap til. Derimot kan enkelte forskningsbaserte evalueringsmodeller slik som brukerorienterte og utviklingsorienterte evalueringer sies å være beskrivende for hvilke oppfatninger informantene har om evaluering. Ikke gjennom at informantene beskriver evaluering som en forskningsprosess, men hvor formålet fremstår å være likt. Brukerorienterte evalueringer har til hensikt å føre til tiltak eller endringer (Sverdrup, 2014). Informantene er opptatt av at evalueringer skal føre til tiltak og endringer.

Utviklingsorienterte evaluering skal bidra til læring. Som i utviklingsorientert evaluering har informantene en oppfatning om at evaluering skal bidra til læring. I utviklingsorienterte evaluering skal evaluator bringe inn temaer, spørsmål, data, og modeller for å bidra til empirisk baserte beslutning (Sverdrup, 2014). Informantene beskriver ikke et behov for at evalueringer bygget på empirisk basert data og en definert metodisk prosess. De beskriver likevel et formål om læring som gjenspeiler seg i utviklingsorienterte evalueringer.

Innen læringsteorier omtales evaluering å bidra til læring (Argyris & Schön, 1997; Lindøe, 2003; Wahlgren et al., 2002). Informantenes forståelse av evaluering retter seg i noen grad mot evaluering slik det forstås i evalueringsteorier, men i størst grad til hvordan det forstås innen læringsteorier. Dette fordi samtlige i utvalget har et tydelig bilde av at evaluering skal bidra til læring. Noe som ikke alltid er formålet ved forskningsbaserte evalueringer som gjerne har til hensikt å bidra med å undersøke effekten av tiltak innenfor politikk, forvaltning eller forskning og derigjennom bidra til styring (Sverdrup, 2002).

Utvalget i denne studien fremstår å ha en klar oppfatning av evalueringsbegrepet. Det fremstår også å være en unison forståelse av begrepet. Informantene beskriver i hovedsak evaluering omtalt som summative evalueringer (Halvorsen & Madsen, 2013), som vil si at de har en oppfatning av at evaluering skal skje i etterkant av et gjennomført arbeid. Når informantene beskriver denne evalueringsformen har de en oppmerksomhet mot at evaluering skal bidra til læring. På den andre siden beskriver også utvalget formative evaluering som vil si underveis evalueringer. Denne evalueringsformen har til hensikt å påvirke gangen i et arbeid (Halvorsen & Madsen, 2013). Når informantene beskriver formative evaluering er de orientert mot det som omtales som kvalitetssjekk av etterforskning. Utvalget beskriver en evalueringsform hvor hensikten blir å identifisere ytterligere etterforskningsskritt i en etterforskning. Når formålet blir å iverksette nye arbeidsoppgaver kan ikke en kvalitetssjekk anses for å være evaluering, men heller et ledd innenfor en etterforskningsprosess.

Evaluering som en jakt på feil og mangler

Flere av informantene forstår evaluering som et søk etter feil og mangler i etterforskningsarbeidet.

En informant uttalte:

«(...) man må være interessert i å avdekke feil, eller få innrapportert feil og uønskede hendelser fordi bedriften eller enheten skal fungere bedre. Og det føler jeg blir det samme i en etterforskning også da. At man skal liksom søke og avdekke ting for at ting skal bli bedre» (Informant A).

En annen informant uttalte:

«(...) ved å evaluere så vil du kunne finne feil og mangler i saken (...) Fordi det er jo, det er klisje, men man lærer jo veldig ofte av feil som er gjort og hvordan avdekker man feil, ved å evaluere» (Informant B).

Informantene argumenterer altså for at å identifisere feil vil gi læring samtidig som kvaliteten i etterforskningsarbeid vil bli bedre. I en forlengelse av denne oppfatningen pekte også flere av informantene på at identifisering av feil og mangler vil bidra til å unngå gjentakende feil. Det eksisterer en oppfatning blant informantene om at evaluering er en form for feilsøking. Informantene uttrykker seg på en måte som gjør at evaluering skal identifisere feil og mangler. Evaluering knytter seg med dette til noe som kan forstås som en kvalitetssjekk av etterforskning. Bjerknes og Fahsing (2018) skiller mellom kvalitetssjekk og evaluering. De beskriver kvalitetssjekk i likhet med informantene å være et søk etter feil.

Wathne (2012) og Rachlew (2009) hevder at det kan oppleves som skamfullt at politiet som er opprettholder av lov og orden gjør feil. Feil blir ubehagelig, skambelagt, og vanskelig å snakke om. Jakten på feil kan derfor fremstå å være til hinder for å gjennomføre evalueringer. Det var flere av informantene som pekte på et ønske om å bruke mer tid på gjennomføring av evalueringer. En informant uttalte:

«(...) man skulle gjerne brukt mer tid på det.» (Informant C).

En mulig årsak til at det ikke gjennomføres i stor nok grad kan skyldes ubehaget ved å finne feil og mangler. Innen evalueringsteorien omtales ikke evaluering å være en jakt etter feil og mangler (Halvorsen et al., 2013; Sverdrup, 2002, 2014). Ser vi derimot til evalueringer som er utført i og for politietaten finner vi flere rapporter som de siste årene har pekt på feil og mangler «Monika-saken, læringsperspektiver» og «Rapport om norsk politi og påtalemyndighets behandling av straffesakene mot Sture Bergwall» (Riksadvokaten, 2015, 2017). Det er tenkelig at det finnes et behov for å endre design og innhold i evalueringer slik at evalueringer møtes med større åpenhet og uten å bli ansett for å være ubehagelig og skambelagt.

Sammenblanding av evaluering og etterforskning

I informantenes beskrivelser av sine oppfatninger om evaluering av etterforskning fremstår det å være kort mellom etterforskning og evaluering. En informant uttalte:

«Jeg tenker at det vil være helt naturlig og ha en gjennomgang av hva som er gjort (...) hva skal jeg si, gjennomførte etterforskingsskritt. Du må ha en, du må ha en oversikt da, over hva som er gjort (...) Jeg tenker jo at da kan du se om det er gjort tilfredsstillende og du kan også se hva det er vi ikke har gjort da (...) Hva er gjennomført i etterforskningen, hva er ikke gjennomført» (Informant B).

I svaret ligger det en forståelse av evaluering som en gjennomgang, hvorpå informanten peker på et behov for å finne ut hva som er gjort og hva som ikke er gjort i etterforskningen. Gjennom å forholde seg til evaluering på denne måten blir det kort avstand mellom evaluering og etterforskning. Det kan fremstå som at informanten beskriver en del i en etterforskningsprosess fremfor det å evaluere. Flere av informantene hadde vanskelig for å skille etterforskning og evaluering. En annen av informantene uttalte;

«Type sann hvis man skulle evaluert en straffesak som kom inn her, okey, vi har gjennomført et siktet avhør, fornærmet avhør, et vitneavhør. Også er det ganske åpenbart at det ikke er tatt to vitneavhør til med to helt åpenbare vitner (...) så ville et av punktene vært, emm, hva er ikke gjennomført» (Informant C).

Det informantene peker på er først og fremst en del av etterforskningsarbeidet. Det å identifisere mangler knyttet til informasjon fra vitner i en straffesak knytter seg til etterforskning og ikke evaluering. En mulig årsak til sammenblanding av etterforskning og evaluering kan skyldes manglende opplæring i evaluering. Ingen av informantene opplyser å være gitt noen form for opplæring i evaluering. En av informantene utalte i denne sammenheng;

«(...) jeg er vel ikke gitt opplæring i evaluering, men jeg har vært med å evaluere mye så jeg føler at jeg har en, ja en viss form for kompetanse der» (Informant B).

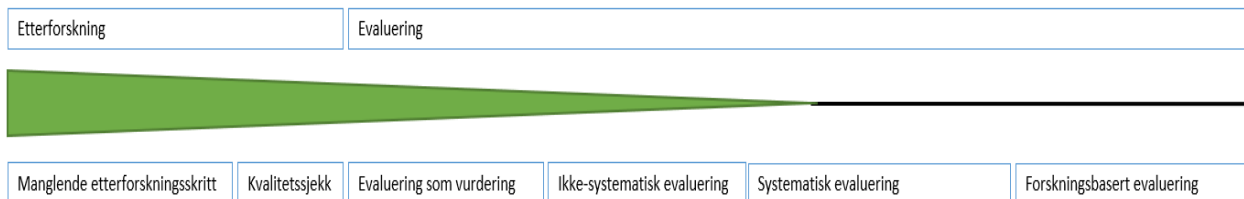
Informanten viser til at vedkommende ikke er gitt opplæring, men har en viss form for kompetanse. Det interessante i dette svaret er hvordan informanten underbygger sin kompetanse i evaluering gjennom sin kompetanse i etterforskning. Informanten uttaler eksplisitt at vedkommende ikke er gitt opplæring i evaluering, men likevel har kompetanse i å evaluere. Gjennom denne tolkningen

fremstår det slik at informanten ikke skiller mellom fenomenene etterforskning på den ene siden og evaluering på den andre siden og evalueringskompetansen knyttes til kunnskap om evalueringskriterier basert på faglige innsikt i etterforskning.

Informantene kan med andre ord sies å ikke ha et bevisst forhold til formålet ved evalueringer. I så måte skilte ikke alltid informantene mellom å etterforske og å evaluere i sine beskrivelser. Formålet vil avgjøre om det er evaluering (Halvorsen & Madsen, 2013) eller etterforskning (Str.pl. § 226). Hvis en etterforsker gjennomgår en sak for å se etter manglende etterforskningsskritt og formålet er å sette ut nye etterforskningsskritt vil formålet kunne sies å være rettet mot etterforskning fremfor evaluering. Effekten blir med dette iverksettelse av manglende etterforskningsoppgaver. Det å evaluere noe i den hensikt å trekke ut og gi noe tilbake i form av noe nyttig (Sverdrup, 2014) som for eksempel læringseffekt kan falle utenfor. Hvis derimot hensikten er å identifisere manglende etterforskningsoppgaver for å sitte igjen med en nytteverdi i form av at man belyser hva som bør gjøres annerledes til neste gang har man et evalueringsformål.

I arbeidet med å belyse informantene forståelse av evaluering av etterforskning er det i dette studiet laget en modell. Modellen på neste side (Modell 1) er designet i et forsøk på å lage en grafisk fremstilling av utvalgets kunnskaper på ulike former for evaluering. Det øverste feltet viser et skille mellom etterforskning og evaluering. Det nederste feltet viser ulike evalueringsformer. Disse evalueringsformene er utviklet basert på empiri fra informantene samt evaluerings- og læringsteorier. Grønt felt indikerer i hvor stor grad informantene omtalte de ulike formene for evaluering i intervjuene, sort linje indikerer evalueringsformer som ikke er omtalt. Som modellen viser omtaler informantene evaluering i form av etterforskning i stor grad uten å ha et bevisst forhold til skillet mellom å utføre etterforskning eller evaluering. Når informantene derimot redegjør for evaluering, hvor hensikten er å finne læringspunkter beskriver de i størst grad en evalueringsform omtalt som vurdering. Informantene viser også forståelse for det som kan beskrives som ikke-systematisk evalueringer hvor de til en viss grad beskriver behovet for å etablere et planverk for evalueringen (senere presentert i oppgaven). Denne formen for evaluering peker flere i utvalget på at de ikke har erfaringer med å utføre. Informantene har kjennskap til systematiske evaluering, de beskriver da å være mottakere av systematiske evalueringer. Informantene har ingen kjennskap til forskningsbaserte evaluering og omtaler ikke forskningsbaserte evalueringer i noen grad.

Etterforskeres oppfatninger om ulike evalueringsformer

Modell 1

Ingen av informantene opplyser å ha gjennomført noen form for opplæring i evaluering. Noe som kan være en årsak til sammenblanding mellom etterforskning og evaluering. Informantene hadde likevel en oppfatning av å ha kompetanse på evaluering av etterforskning. Denne kompetansen bygger på informantenes kompetanse på etterforskning. I denne sammenheng blir det forklarende å se på evaluering som vurdering. Vurderinger basert på faglig skjønn og ekspertise anses for å være en evalueringsform. Evaluering vil i denne sammenheng bety at det gjøres en kvalitativ vurdering basert på yrkesutøverens kompetanse og profesjonelle standarder (Halvorsen et al., 2013). Denne formen for vurderinger vil kunne bygge på de 13 allmenne kriterier for kvalitet i handlingsplanen for etterforskningsløftet (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016) og momenter definert i «Mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang» (Politidirektoratet, 2018a). Det er i hovedsak denne evalueringsformen informantene har erfaring med og kjennskap til.

Denne delen har så langt redegjort for etterforskeres forståelse av evalueringsbegrepet. En gjennomgang av informantenes svar viser at etterforskerne har en forståelse av evaluering som en gjennomgang for å se etter læringspunkter og at evaluering er en jakt etter feil og mangler. Etterforskerne har en forståelse av evaluering som vurdering og kvalitetssjekk. Ingen i utvalget har kjennskap til forskningsbaserte evalueringer. Utvalget kan sies å ha et ubevisst forhold til formålet ved evaluering og som et resultat av dette sammenblander de evaluering og etterforskning. I kommende del ser oppgaven nærmere på hvordan etterforskere anser at evaluering av etterforskning kan gjennomføres.

Hvordan evaluere etterforskning

For å kunne gi en beskrivelse av hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning ble det viet oppmerksomhet på å beskrive hvordan informantene så for seg å utføre evalueringer av etterforskning. Det ble stilt praktisk orienterte spørsmål. Informantene ble blant

annet bedt om å redegjøre for hvordan de ville gått frem hvis de skulle evaluert sin siste straffesak samt hvordan de så for seg et tenkt evalueringsmøte ville bli gjennomført. Det ble i tillegg stilt teoretisk orienterte spørsmål. Informantene ble spurt om de anså det for å være noen generelle momenter som kunne inngå i en evalueringsmodell og eventuelt hvilke momenter.

Momenter til evaluering av etterforskning

På spørsmål om informantene anså det for å være noen momenter som kunne inngå i en evaluering av en etterforskning varierte svarene. En informant svarte;

«Nei. Det synes jeg ikke. Fordi det blir for statistisk» (Informant A).

Informanten begrunnet dette i de store forskjellene i hvordan etterforske de mange ulike straffebestemmelsene. Vedkommende uttalte:

«En drapsetterforskning er fullstendig annerledes fra en narkotikaetterforskning» (Informant A).

Informanten viste videre til sin arbeidserfaring ved etterforskning av en serie innbrudd og uttalte:

«(...) etter en uke så hadde vi gjennomført 27 åstedsundersøkelser (...) Det er klart at en sånn etterforskning vil kreve en helt annen arbeidsmetodikk enn en trafikkulykke front mot front» (Informant A).

Informanten så utfordringer ved å etablere faste momenter til evaluering av etterforskning. Dette ble begrunnet i de store forskjellene i å utføre etterforskning tilknyttet de mange ulike straffesakstypene. Riksadvokaten og Politidirektoratet (2016) har på sin side påpekt behovet for å etablere sakspesifikke kvalitetsindikatorer for å kunne evaluere straffesaker, noe som står i motsetning til informantens uttalelser om at det ikke er mulig å forholde seg til generelle momenter til evaluering av etterforskning.

Informanten var alene om å ha denne holdningen til å ikke etablering av faste momenter til evaluering. Andre informanter svarte:

«Det bør det jo helt klart være (...) Kvaliteten på evalueringen vil nok kunne ha stor sammenheng med at det er faste holdepunkter» (Informant B).

«Ja, på et overordnet nivå bør det være noen retningslinjer slik at vi har noe felles, altså hva er det som skal evalueres etter da, noen grunnprinsipper» (Informant C).

Blant de informantene som mente at det burde være noen generelle momenter til evaluering av etterforskning fremstod det likevel problematisk for informantene å vise til hvilke momenter de mente burde inngå. En informant anså det problematisk å vise til momenter til evaluering av en etterforskning da vedkommende mente at en slik liste var utømmelig;

«(...) det er vanskelig å skissere en fullstendig liste på tema, det er på en måte utømmelig da»
(Informant C).

En annen informant uttalte:

«Det er jo så ufattelig svært (...) Så, jeg synes det er vanskelig å komme opp med noen punkter. Jeg tror at litt av utfordringer også er at folk føler at ting de skal bruke, si en plan for evaluering er for generell (...) når det på en måte spres ut til de ansatte så har jeg inntrykk av at folk benytter det ikke i stor grad fordi de føler ikke at det er like aktuelt for dem i forhold til det de jobber med»
(Informant B).

En informant brukte lang tid før vedkommende klarte å vise til noen momenter å evaluere etterforskning ut i fra og uttalte i denne sammenheng:

«(...) Der ser du hvor mye vi evaluerer, jeg klarer ikke å komme på noe engang. (...) Det er fordi jeg ikke helt ser hvordan jeg skal gjøre det. Ikke fordi jeg ikke forstår hva jeg bør evaluere (...) At man ser på kvaliteten i det man skriver er jo en del. Men så er det jo mye som går på det taktiske i forhold til en mistenkt da, når du skal gjøre han kjent med ting, kunne du ventet med å gi han den og den informasjonen som er mer sånn taktiske vurderinger» (Informant E).

Til tross for informantenes utfordringer med å vise til momenter i evaluering av etterforskning evnet informantene å peke på flere. I analysearbeidet er det gjort en sammenstilling av de momenter informantene mente kunne inngå i som momenter til evaluering av etterforskning. Momentene er presentert i tabellen på kommende side.

Tabell 5 – Momenter til bruk ved evaluering av etterforskning

Momenter til bruk ved evaluering av etterforskning
Avdekke informasjonshull
Avhørsmomenter
Avhørsmomenter som formalia
Etterforskningens ulike faser
Fenomenforståelse
Formalia
Fri forklaring
Gjennomføring av avhør
Gjennomføring av ransaking
Manglende etterforskningsskritt
Hvordan er fornærmede ivaretatt
Hvordan er informasjon innhentet blitt benyttet
Hypoteser
Konfronterende fase
Loggføring
Oppklarende spørsmål
Parallell til lignende sak
Rett mann til rett oppgave
Rettspraksis
Samarbeid med andre aktører
Samarbeid med jurist
Sjekk av skriftlig formulering
Sjekk tidspunkter for utført arbeid
Straffebudet
Taktisk og teknisk inndeling
Taktiske vurderinger og beslutninger
Tilbakemelding

(Informant B, C, D, og E).

Ser vi til evalueringsteori finner vi at momenter til evaluering av etterforskning betegnes som evalueringskriterier. Evalueringskriterier vil si de kriteriene en evaluering skal måle mot. Ofte er evalueringskriter basert på en oppfatning av hva som er kvalitet. For å måle kvalitet må man definere hvilke egenskaper en kvalitet skal ha for at den kan anses å tilfredsstille kravet til god kvalitet (Tornes, 2013). Dette er et krevende arbeid. Hovedutfordringen med kvalitetsbegrepet er ikke å definere det, men å finne en måte å måle kvaliteten på (Myhrer, 2015). Informantene hadde også utfordringer med å identifisere evalueringskriterier. Dette kan sees i sammenheng med at

etterforskninger er både kompliserte og komplekse, samt består av en rekke konkurrerende oppgave slik som påpekt av Fahsing (2013). Knutsson (2013) anser det som en stor utfordring for politiet å utforme måleparametere for å utvikle etterforskningsarbeidet i politiet. Riksadvokaten som øverste leder for påtalemakten har også hatt utfordringer med å definere kvalitetskriterier i etterforskning (Bruusgaard, 2019). Det illustreres i svarene fra informantene at de opplever vanskeligheter med å peke på hvilke momenter de anser at kan inngå i en evaluering av en etterforskning. I analysen ble det likevel identifisert 26 momenter som informantene mente kunne inngå i en evaluering av en etterforskning.

Flere av momentene fra informantene listet i tabell 3 inngår i «Sjekkliste for kvalitetssikring og saksgjennomgang» utarbeidet av Politidirektoratet (Politidirektoratet, 2018a). Vi finner også momenter som går igjen i de 13 allmenne kriteriene for kvalitet fra Riksadvokaten og Politidirektoratet (2016) samt tabell 2 «Momenter til evaluering». Gjennom momenter som informantene viser til kan det tolkes som at informantene har et perspektiv på evaluering som i liten grad bidrar til tilføring av ny kunnskap, men kan sees på som kvalitetssjekk av et arbeid. Det betydelige fokuset på evaluering som kvalitetssjekk er forsøkt illustrert i modell 1 (se side 53).

Flere av informantene opplever at det å skissere momenter som kan inngå i en evaluering av en etterforskning er utømmelig. Informantene redegjøre for detaljerte momenter og peker på alt i fra hvordan en ransaking ble gjennomført til hvordan et avhør ble gjennomført. En informant finner det vanskelig å peke på momenter til evaluering av etterforskning ettersom vedkommende ikke ser noen begrensninger på momenter som kan inngå i en evaluering av en etterforskning. Det fremstår som om informantene opplever det uhåndterbart å definere momenter til evaluering av etterforskning. De kan oppfattes å få en opplevelse av at de drukner i omfanget av alle mulige momenter som kan inngå i en evaluering av en etterforskning. Det oppstår med dette et behov for å avgrense og formåls-definere en evaluering av en etterforskning. Det må defineres kvalitetsmarkører med sakspesifikke kvalitetsindikatorer (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016). Å utvikle ulike evalueringsdesign kan bidra med å avgrense evalueringer. Hensikten med et design er å ha en guide som angir når og fra hvem data skal innhentes, og hvordan evalueringen totalt sett skal tilrettelegges samt hvilke kvalitetsmarkører man skal evaluere etter (Sverdrup, 2014). Ser vi til sammenligning mot andre felt som i mindre grad er komplekse og i større grad er enklere å vurdere kvalitetsmessig vil sannsynligvis også momenter til evaluering være enklere å

definere. I så måte kan man argumentere for at det ikke bare er behov for å etablere evalueringsdesign tilknyttet de ulike straffesakstypene, men også et eksisterende behov for å dele opp etterforskning og utvikle evalueringsdesign tilpasset de mange ulike delene og oppgavene en etterforskning består av. En overordnet evaluering av en etterforskning må bygge på andre evalueringskriterier enn en evaluering av et avhør i en straffesak.

Momentene listet i tabell 5 viser at informantene oppgir et bredt spekter av momenter som kan inngå i evaluering av etterforskning. I svaret fremkommer kompleksiteten i etterforskning og da også kompleksiteten som oppstår i å evaluere etterforskning. Momentene som opplistet fremstår i noen tilfeller å bygge på muligheten til å vurdere kvaliteten i etterforskning mens andre momenter er nevnt som et ledd i selve gjennomføring av en evaluering. En informanten peker på det som anses for å være et ledd i en evalueringsprosess ved å vise til tilbakemelding. Informantene viser til det som anses for å være etterforskning ved å vise til manglende etterforskningskritt, og å avdekke informasjonshull. Svarene gitt fra informantene fremstår å være tett forankret til de etterforskningskrittene de kjenner til og utfører i sitt daglige arbeid. Avhør blir særlig trukket frem som et moment til evaluering. Informantene har da en avgrenset oppmerksomhet til en informasjonskilde i en etterforskning. Informantene velger å henvise til ulike fasene i avhør som momenter til evaluering av etterforskning, da kan man anse det for å være vurdering av avhør og ikke evaluering av etterforskning. En informant anser at sjekk av skriftlig formulering bør inngå i evaluering av etterforskning, det illustrerer at informanten anser at allmennkunnskap kan evalueres som et moment innenfor etterforskning. Dette illustrerer kompleksiteten i evaluering av etterforskning og behovet for å avgrense evaluering gjennom modeller, design, og kriterier slik at evaluering av etterforskning lar seg gjennomføre. Evaluering av etterforskning kan ikke omfatte alt.

Avhør var et moment som særlig ble trukket frem fra informantene til å inngå i evaluering av etterforskning. Politiavhør er politiets mest anvendte etterforskningsmetode og utgjør gjennomgående straffesakenes mest sentrale bevis (Rachlew & Fahsing, 2015) noe som underbygger informantenes fokus på avhør. Hald (2013) etterlyser et sterkere fokus på å evaluere og lære av erfaring i forhold til det å finne og tolke spor i etterforskning. Noen av informantene pekte på at fenomenforståelse og vurdering av hvordan innhentet informasjon er blitt forstått og

benyttet i en straffesak var momenter til evaluering. Sammenlignet med det betydelige fokuset blant utvalget på å evaluere avhør, ulike faser i avhør, formalia i avhør med mer havner det å finne og tolke spor i straffesaker i skyggen. Dette bør derimot ha betydelig større plass i evalueringer hvor formålet er å bidra til økt kompetanse. For som Hald peker på er det å finne og sikre spor kjernen i etterforskningsarbeid. I evalueringsarbeid vil man gjennom Hald sitt perspektiv gå bort ifra å evaluere avhør ut ifra kriterier som på hvilken måte avhørtes rettigheter er formidlet. Evalueringskriterier vil derimot rettes mot hvordan informasjon i avhør er tolket og benyttet i etterforskning, evalueringskriteriene sammenstilles med teori og forskning på fenomenet. På denne måten kan evaluering bidra til kunnskapsutvikling, og evalueringen kan bygge på systematiske forskningsbaserte metoder. Ut ifra det brede spekteret i svar fra informantene fremstår et tydelig behov for videre arbeid med å konkretisere evalueringskriterier, og evalueringsdesign, samt å øke kunnskap på evalueringsmetode.

Informanten virker å ha en orientering mot hva som er høy kvalitet i etterforskning når de reflekterer over momenter som kan inngå i en evaluering. Høy kvalitet i etterforskning blir beskrevet på ulike måter fra informantene. Noen av kriteriene for høy kvalitet blant informantene fremstår å være i hvilken grad etterforskningen fulgte de lover og regler som gjelder, at saken ikke mangler informasjon, at tilstrekkelig bevis er sikret, og at etterforskningen er utført etisk riktig. Hovedutfordringen med kvalitetsbegrepet er ikke å definere det, men å finne en måte å måle kvaliteten på skriver Myhrer (2015). Statsadvokat Bruusgaard (2019) uttalte at riksadvokatembete har mottatt kritikk for å kreve høy kvalitet i etterforskning uten å selv evne å definere høy kvalitet i etterforskning. Gjennom utviklingen av de 13 allmenne kvalitetsindikatorerne er det forsøkt å definere hva som ligger i begrepet høy kvalitet (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016). I tillegg til å etablere et evalueringsdesign fremstår det også et behov for å definere ulike evalueringskriterier som vil si de kriteriene en evaluering skal måle mot (Tornes, 2013).

Utvalget i dette studiet trekker også frem loggføring som et moment til evaluering av etterforskning. I etterforskningssammenheng er gjerne loggføring et verktøy som brukes til å ha kontroll på hvilke vurderinger og beslutninger som er gjort. Dette er et bidrag til å sikre notoritet i etterforskning. Denne formen for informasjon må være tilgjengelig for å forta evalueringer (Bjerknes & Fahsing, 2018). Denne formen for informasjon ble også etterlyst i arbeidet med

evalueringen av Monika-saken (Riksadvokaten, 2015). «Det har som følge av manglende notoritet vært vanskelig å få en oversikt over hvilke etterforskningskritt som ble vurdert, men som man valgte å ikke iverksette eller gjennomføre» (Riksadvokaten, 2015, s. 13) ble fremhevet som en av funnene i rapporten som omhandler evalueringen av Monika-saken fra Hordaland politidistrikt. Ser vi til forskning og hvordan man vurderer forskning er notoritet eller gjennomsiktighet kriterier som sier noe om kvaliteten. Det stilles krav til at forskningsprosessen skal være åpen. Dette danner grunnlaget for å kunne vurdere kvaliteten samtidig som det gjør forskningen etterprøvbar. Etterforskning kan med fordel stilles samme krav til kvalitet. Åpenhet om etterforskningsprosessen og notoritet som grunnlag for å etterprøve og vurdere etterforskning kan være hensiktsmessige kvalitetskriterier.

En informant i utvalget orienterer evalueringen mot straffebudet i saken. Dette er et moment til evaluering som også Bjerknes og Fahsing (2018) anser som hensiktsmessig å evaluere etter. En etterforskning av høy kvalitet må ha orientert etterforskningen rundt riktig lovhjemmel og informasjon i saken må belyse hvorvidt lovhjemmelen er overtrådt eller ikke. En annen av informantene i utvalget mente at det ikke kunne etableres noen generelle momenter for evaluering av etterforskning da de ulike formene for etterforskning er svært forskjellige. Informanten så et behov for å tilpasse en evaluering til hver enkel kriminalitetstype. Dette støttes av Riksadvokaten & Politidirektoratet (2016) som også anser det for å være et behov for å etablere kvalitetsmarkører med sakspesifikke kvalitetsindikatorer.

Hvis vi velger å sammenstille de momentene som er presentert av informantene og la momentene være evalueringskriterier i et evalueringsdesign vil designet i liten grad bidra til at etterforskerne vil produsere ny kunnskap gjennom evaluering av etterforskningsarbeid. Ved at etterforskere selv evaluerer sine straffesaker vil evalueringen slik det fremstår bygge på etterforskernes eget kunnskapsgrunnlag og dermed også begrense seg til å kun belyse det etterforskerne allerede har av kompetanse. Det bør samtidig ikke forventes at etterforskere gjennom evaluering skal utvikle ny kunnskap, dette bør rettes som krav for forskningsbasert evalueringer (Halvorsen et al., 2013). I svarene fra informantene fremstår derfor vurdering å være et begrep som best beskriver informantenes oppfatning av evaluering av etterforskning.

Gjennomføring av evaluering

Ut over å peke på momenter i en evaluering ble informantene bedt om å beskrive en tenkt gjennomføring av et evalueringsarbeid. På spørsmål om hvordan informantene ville gått frem for å evaluere sin siste sak fremkom det store forskjeller i beskrivelsen av en slik prosess. Det fremkom også at informantene hadde vanskelig med å beskrive en tenkt evalueringsprosess. En informant uttalte:

«(...) gått igjennom, egentlig litt sånn, da måtte man bare gått igjennom trinn for trinn tenker jeg. Bare sett igjennom alt sammen» (Informant D).

En annen informant uttrykte:

«Det er ikke så lett å forklare, jeg ser for meg en sak, jeg ville et og et, på en aktivitet eller et etterforskningskritt ville jeg nok gått igjennom hver logg, og sett på, ja, de beslutningene som er tatt, også ville jeg vurdert om det var en god løsning eller om vi på en måte hadde hatt noe læring igjen for det. Så jeg tror jeg ville, systematisk gått igjennom den» (Informant E).

En informant var konsentrert mot avhør og var bevisst at det var vedkommende sin kompetanse var det som ble lagt til grunn i arbeidet:

«(...) gått igjennom den rapporten som er skrevet på bakgrunn av det avhøret, og sett, på en måte gjort meg noen vurderinger av det arbeidet som er gjort da. Men det blir jo basert på min egen kompetanse på området og mine egne vurderinger på hva som er godt, gode spørsmål, hva som er viktig å få belyst også videre også videre.» (Informant C).

Samme informant reflekterte på følgende måte:

«(...) vi har nok ikke vært gode nok på å følge noen form for mal eller oppsatt for hvordan etterforskningskritt bør evalueres (...) det som har vært gjengs har gjerne vært at man har (...) evaluert på bakgrunn i hvordan jeg tenker at det bør være, men kanskje i for liten grad hatt noe systematikk i det eller fulgt noe form for oppsett. Det har blitt mer min personlige vurdering» (Informant C).

En informant trakk frem det vedkommende anså for å være den klassiske evalueringen og uttalte:

«Det er jo det man ofte gjør, kan du komme og lese rapporten min. (...) Det er jo litt sånn, den her klassiske evalueringen» (Informant E).

På spørsmål om hvilke erfaringer informantene hadde med å evaluere etterforskning svarte en informant at vedkommende ikke hadde erfaringer med å gjennomføre evaluering som et ledd i en systematisk prosess:

«Jeg vil ikke si på en sånn (...) ikke sånn systematisk noe vi gjør i hver sak eller på en eller annen måte har noen faste rutiner for evaluering. Det har jeg ikke» (Informant E).

Informantene hadde vanskelig med å beskrive hvordan de ville gjennomført en evaluering av en etterforskning. En informant fremstod i motsetning til de resterende å i større grad beskrive en systematisk evalueringsprosess. Informanten forklarte:

«(...) jeg ville laget en plan for evalueringen, og i den planen ville jeg tatt med straffebudet til å begynne med, så ville jeg laget en liste med alle etterforskningskritt som var gjort i den saken også ville jeg gått inn systematisk i ett og ett etterforskningskritt, og vurdert det opp imot straffebudet (...) det må være en form for tilbakemelding, emm, antageligvis ville jeg hatt en konklusjon også i den evalueringen (...) Det er lett å si bra og dårlig. Men man må konkretisere det mer da skal man ha utbytte av det» (Informant B).

For å belyse hvilke oppfatninger informantene hadde om selve gjennomføringen av en evaluering ble det også rettet oppmerksomhet til hvordan informantene så for seg at et tenkt evalueringsmøte ville foregått. Flere av informantene pekte på at møtet ville inneholdt en sakspresentasjon.

En informant svarte følgende:

«(...) det hadde ville vært en gruppeleder som hadde presentert saken fra A til Å. Og underveis trekker frem det som jeg vil påstå som da får konklusjonen dårlige vurderinger (...) Emm. For da, det er litt sånn fokus. Det ville vært fokus på det som er negativ. Feilene da» (Informant A).

En annen informant rettet fokus mot etterforskningskritt og beskrev et evalueringsmøte med fokus på å identifisere etterforskningskritt i saken:

«(...) jeg ville sagt hvilke etterforskningskritt identifiserer dere ved gjennomgang av denne anmeldelsen (...) I etterforskningen av en sak vil det jo være veldig mange etterforskningskritt (...) men hva er det som gjør at en sak har feil og mangler og hva er det som gjør at en sak er av god kvalitet. Det koker ned til hva som er gjort og hvordan det er gjort» (Informant B).

Under et av intervjuene ble det naturlig å stille spørsmål til informanten på når vedkommende anså seg som ferdig med en evaluering. Informanten uttrykte:

«Nei, jeg tenker jo, det blir jo vanskelig da når man ikke har noen mal å forholde seg til egentlig (...) Så da, for min del da så ville jeg jo vært ferdig når jeg føler at jeg har evaluert den.» (Informant D).

Informantene ble også spurt om hvilken informasjon de anså at måtte være tilgjengelig for å evaluere en etterforskning. Det samtlige i utvalget pekte på var saken. Med sakene mente informantene saksdokumenter i straffesaken, herunder politiets behandlingssystem for straffesaker. Det ble videre pekt på behov for innsyn i etterforskningsplaner, politiets operative loggsystem, i tillegg ble dialog med etterforsker og jurist på saken sett på som nødvendig i et evalueringsarbeid.

I svarene fra informantene fremkommer det at de evalueringene de har erfaring med ikke er systematiske evalueringer. Informantene hadde vanskelig med å beskrive en gjennomføring av en evaluering, det var bare en informant i utvalget som beskrev behovet for å ha en plan over arbeidet. Informantene benyttet ikke begrepet design, men innenfor evalueringsteorien vil det å utarbeide en plan tilfalle arbeidet med å etablere et evalueringsdesign (Sverdrup, 2014). Evalueringsdesign skal definere hvilken metode som skal benyttes, hvilke data som skal innhentes og når, samt hvilke analyser som skal gjennomføres (Sverdrup, 2002). Systematikk og struktur er to sentrale begrep som bør prege evalueringsdesignen. Hensikten er at designet skal fungere som en guide som angir når og fra hvem data skal innhentes, og hvordan evalueringen totalt sett skal tilrettelegges (Sverdrup, 2014).

En informant påpekte viktigheten av at evalueringen må bunne ut i en konklusjon og tilbakemelding. Dette perspektivet angir at informanten er opptatt av at evalueringen skal bidra til læring. Informanten kan sies å skissere en utviklingsorientert evaluering innenfor evalueringslitteraturen. I en utviklingsorientert evaluering skriver Sverdrup (2014) at evaluatoren skal være en del av et team som arbeider med å sette evalueringsdesign og teste ut hvordan bestemte tilnærminger til en problemstilling kan bidra til forbedring, tilpasning og ønsket endring. Utviklingsorienterte evalueringer har et sentralt mål å bidra til læring.

I svarene fra informantene fremkommer det videre et behov for å avgrense en evaluering. En av informantene fikk problemer med å svare på når en evaluering var ferdig og hva som var

sluttproduktet. I så måte vil det å opprette et evalueringsdesign bidra til struktur og fremdrift i en evaluering.

I sine beskrivelser av hvordan gjennomføre evaluering er informantene opptatt av at etterforskere skal involveres i evalueringsarbeidet. Innenfor evalueringsteorien omtales deltakende evaluering. Informantene beskriver i denne sammenheng noe som kan sammenlignes med deltakende evalueringer. Hovedmålet med deltakende evalueringer er at evalueringsprosessen involverer deltakerne i å formulere formål, foreta prioriteringer, velge relevante spørsmål, analysere data, samt fatte beslutninger (Sverdrup, 2014). Informantene beskriver derimot ikke noe mer enn å involvere etterforsker som deltaker, eller et behov for å analysere data og sammenfatte beslutninger.

Utvalget i dette studiet svarer i liten grad på hvordan evaluere etterforskning. De beskrivelse utvalget gir spriker og det er bare en informant som ser et behov for å lage en plan for evaluering. Deltakende og brukerorienterte evalueringsmodeller fremstår i noen grad å bli beskrevet av informantene. Informantene beskriver evaluering hvor de selv er deltakende og hvor formålet er at evaluering skal bidra til læring. Informantene opplever det også utfordrende å vise til momenter som kan inngå i evaluering av etterforskning. Dette bygger på at etterforskning er komplekst og komplisert og består av en mengde ulike oppgaver, noe som gjør evaluering av etterforskning til det samme. Med andre ord opplever informantene at det finnes et ubegrenset antall momenter å evaluere etter, og det utfordrer det å definere hvilke momenter som bør inngå i evaluering av etterforskning.

Muligheter og begrensninger ved evaluering av etterforskning

Informantene ble gjennom ulike spørsmålstillinger bedt om å belyse muligheter og begrensninger omkring evaluering av etterforskning. Informantene fremstod å ha en oppfatning om at evaluering kunne bidra med en rekke positive effekter. Samtidig fremkom det også indikasjoner på at informantene så få begrensninger ved evaluering. I sine beskrivelser av begrensende faktorer pekte utvalget på utenforstående begrensende faktorer og ikke på begrensninger ved evaluering i seg selv.

Effekter av evaluering

Ved gjennomgang og analyse av hvilke oppfatninger etterforskerne har knyttet til hensikt og effekt av å evaluere etterforskning viste det seg å være indikasjoner på at etterforskerne har stor tro på evaluering. Flere omtalte at evaluering kunne gi stor gevinst og ha god effekt. Informantene så flere argumenter for hvorfor evaluere etterforskning, argumentene for å unngå gjentakende feil og for å

øke kvaliteten i etterforskning ble trukket frem. Informantene pekte også på at evaluering kan føre til personlig utvikling som etterforsker og til effektivisering av etterforskningsarbeid.

Evaluering bidrar til å unngå gjentakende feil

Flere informanter hadde en oppfatning om at evaluering kan bidra til å unngå gjentakende feil:

«Jeg tenker vel at evaluering kan bidra til at vi ikke gjør de samme feilene på nytt og på nytt da» (Informant C).

En annen informant uttalte:

«Det kan også forebygge feil i etterforskning. Framtidige feil» (Informant D).

Utvalget har en oppfatning om at evaluering bidrar til å unngå gjentakende feil. Hva som anses for å være feil blir derimot i liten grad belyst av informantene. Det kan tolkes som at informantene anser manglende etterforskningsskritt for å være feil. Gjennom dette perspektivet fremstår evaluering igjen som kvalitetssjekk eller gjennomgang for å se etter manglende etterforskningsskritt. Oppfatningen utvalget har kan mulig skyldes det tradisjonelle fokuset som har ligget på politiet fra akademia med et fokus på hva som ikke skal gjøres fremfor hva som skal gjøres (Hald & Rønn, 2013), i tillegg til at flere evalueringsrapporter i stor grad har vært knyttet til feil i etterforskning (Riksadvokaten, 2015, 2017).

Utvalget fremstår å være av den oppfatning at feil og kvalitet henger tett sammen. Få feil i etterforskning antas å bety høy kvalitet. Det er også et læringsperspektiv i dette funnet da informantene er opptatt av at evaluering skal bidra til å unngå gjentakende feil. Altså at feil skal identifiseres og deretter løftes frem slik at feilen ikke på nytt finner sted. Å søke etter feil kan også fremstå å være sentralt i den nylig utarbeidede «Mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang» (Politidirektoratet, 2018a).

Evaluering bidrar til personlig utvikling

Informantene ser gevinst i å stille seg kritisk til arbeidsmåter og har en oppfatning om at evaluering kan bidra til personlig utvikling. Informantene uttalte følgende:

«(...) jeg kan ikke tro annet enn det hadde gjort meg til en bedre etterforsker om jeg kunne evaluert mye mer enn jeg gjorde» (Informant E).

«(...) det kan jo absolutt bidra til progresjon, altså at man blir bedre i jobben sin» (Informant D).

«Det er kompetanseheving i å evaluere helt klart» (Informant B).

«(...) å evaluere gir vedkommende som har jobbet med saken, eller andre som ikke har jobbet med saken, emm, god mulighet til å lære» (Informant B).

Informantenes oppfatning om at evaluering bidrar til personlig utvikling har gjenklang hos Bjerknes og Fahsing (2018). Informantene fremstår å være av den oppfatning at evaluering bidrar til personlig utvikling i rollen som etterforsker. Henriksen (2014) fant også det samme fokuset blant sine informanter. At evaluering skal bidra til læring er derimot i begrenset grad omtalt i forskningsbasert evalueringsteori (Halvorsen et al., 2013; Sverdrup, 2002, 2014). Det fremstår i motsetning å være et fokus rettet mot måling av effekt av tiltak i forhold til bruk til styring i offentlig sektor (Sverdrup, 2002). Det er samtidig enkelte evalueringsmodeller som har til hensikt å ha et lærende fokus slik som utviklingsorienterte evalueringer (Sverdrup, 2014). Læring kan defineres som «(...) relativt stabile forandringer i individets kompetanse som et resultat av individets samspill med omgivelsene» (Ellstrøm referert i Wahlgren et al., 2002). Det ville vært annerledes om informantene pekte på at evaluering skulle bidra til utvikling av kunnskap, da ville informantene vist en forståelse av evaluering tett forankret til forskning. Det de derimot peker på er en forventning til at evaluering skal bidra til læring.

Selv har jeg erfart som ansatt i politiet at det gjennomføres det som kan betegnes som saksgjennomganger. Saksgjennomganger har gjerne blitt presentert i form av foredrag. Det har i disse gjennomgangene etter min oppfatning vært stor «underholdningsverdi» da saksgjennomgangen ofte dreier rundt hendelsesforløpet av den kriminelle handlingen. Når gjennomføringen blir av «underholdningsverdi» i stedet for å være basert på forskningsbasert kunnskap vil den i liten grad bidra til læring. En opplevelse jeg deler med andre ansatte i politiet ifølge Ausland (2015).

Evaluering bidrar til økt kvalitet i etterforskning

Det fremkom at informantene hadde en oppfatning om at evaluering bidrar til å øke kvaliteten i etterforskning. En informant uttalte:

«(...) det første jeg tenker er jo at evaluering av etterforskning kan jo bidra til at man øker kvaliteten i etterforskningen» (Informant B).

Hvorpå en annen svarte:

«(...) evaluering av etterforskning kan jo bidra til at man øker kvaliteten i etterforskningen» (Informant E).

Til tross for at det er store utfordringer med å definere og måle kvalitet i etterforskning (Myhrer, 2015) anser utvalget i denne studien at evaluering av etterforskning bidrar til å øke kvaliteten. I hvilken grad evaluering kan bidra til økt kvalitet i etterforskning svarer derimot ikke denne studien på.

Informantene fremstår å ha stor tro på evaluering. De peker på at evaluering kan bidra til en rekke positive effekter. Denne oppfatningen deler dem med flere andre, som Halvorsen & Madsen (2013) henviser til benyttes det betydelig ressurser og midler på evaluering i samfunnet. Det er derimot begrenset kunnskap om hvilken effekt evalueringer har i form av ny kunnskap, endringer, og læring.

Begrensende faktorer ved evaluering av etterforskning

Informantene ble spurt om de anså det å være noen utfordringer knyttet til det å evaluere etterforskning. Informantene fant det begrensende at det fremstår å være kunnskapsmangler tilknyttet evaluatør, videre pekte informantene på ressursbruk, dominerende oppgaver, og frykt som begrensende faktorer på evaluering av etterforskning.

Etterforsker som evaluatør

Informantene så på det som en utfordring at evaluatør mangler kunnskap innenfor evaluering. Informantene opplyste alle å ha erfaring med å evaluere etterforskning. Det fremkom også likheter i hvilke erfaringer de hadde med å evaluere etterforskning. Informantene svarte at de evalueringene de hadde erfaring med ofte bygget på egne vurderinger og kunnskap.

En av informantene svarte:

«(...) tidligere når vi har gjort det har det vært litt, hva skal jeg si, uformelt, det har vært litt basert på mine egne holdninger og oppfatninger av hvordan det skal evalueres» (Informant C).

En informant reflekterte på følgende måte på spørsmål om vedkommende anså det å være noen utfordringer knyttet til det å evaluere etterforskning.

«(...) du er ofte prisgitt den som har laget evalueringsopplegget (...) en utfordring med evaluering er at, det er ikke meg bekjent at det er noen god opplæring på det å evaluere etterforskning sånn

at. Igjen er man prisgitt kompetansen til den som skal lede det og hvis vedkommende ikke er gitt opplæring i å evaluere så vil det kunne ha noe å si om kvaliteten på evalueringen» (Informant B).

En annen informant svarte følgende.

«(...) vi har ikke noen som er fristilt til å drive med, med opplæring og utvikling. Noe som gjør at det blir litt mer tilfeldig hvordan evalueringen foregår og hvem som har ansvaret for den» (Informant C).

Informantene fremstår å være noe kritisk til sine egne evalueringer ut ifra sin kompetanse på evaluering. Det kommer frem at de ser en svakhet i at evalueringer gjerne utføres av etterforskere med begrenset kompetanse innenfor evaluering. Informantene anser det å være en sammenheng mellom kompetanse på evaluering og kvaliteten i en evaluering. De opplyser å savne en systematikk for evaluering av etterforskning. Med andre ord identifiserer informantene at det mangler en metode for evaluering av etterforskning.

Som tidligere drøftet viser ikke informantene seg å være bevisst i skillet mellom evaluering og etterforskning. I denne sammenheng blir det aktuelt å reise spørsmål om hvem som er best egnet til å utføre evaluering av etterforskning? Etterforskere kan sees på som ekspertene på etterforskningsfaget, men inngående kjennskap og lang fartstid som etterforsker betyr ikke nødvendigvis at vedkommende besitter den nødvendige kompetansen til å gjennomføre evalueringer av etterforskning. Relasjonskompetansen, leveransevne, samt metode og kontekstkunnskap er sentrale kunnskapsområdet for å sikre høy kvalitet i evalueringer (Furre & Horrigmo, 2013). Med andre ord kreves det metodekunnskap innenfor etterforskning så vel som evaluering. Evalueringer bør gjennomføres av personell som er utdannet på området (Knutsson, 2009). Å inneha kompetanse på alle nevnte områder er et stort krav å stille. Det er ikke nødvendigvis kompetanse man kan forvente at etterforskere skal besitte. Derimot vil økt forståelse av evaluering som fenomen bidra til å se et skille mellom evalueringskompetanse og etterforskningskompetanse. Det vil også bidra til å identifisere behovet for utvikling av evalueringsdesign fra andre fagpersoner enn etterforskere alene.

Å redegjøre for sin kompetanse, hvordan en evaluering er utført, hva evaluator legger i begrepet evaluering og hvorfor evalueringen er innrettet slik den er må belyse i evalueringsarbeid

(Halvorsen et al., 2013). Dette kan være et hensiktsmessig utgangspunkt for fremtidige evaluering av etterforskning og bør inngå som en del i de evalueringer som utføres.

Ressursbruk og dominerende oppgaver

Informantene pekte på ressursmangel som en utfordring til det å få anledning til å gjennomføre evalueringer. En informant uttalte:

«(...) utfordring nummer en er jo tidsbruk og ressursbruk da» (Informant B).

Informanten forklarte videre at den tiden man eventuelt valgte å bruke på evaluering ville føre til merarbeid gjennom at etterforskningsarbeid blir utsatt. Med andre ord påpeker informanten at avsatt tid til evaluering fører til merarbeid ved at utsatt arbeid må utføres på et senere tidspunkt. En annen informant påpekte utfordring tilknyttet kravet til produksjon:

«Det som er utfordringen min da, spesielt i den posisjonen jeg er i nå, er at jeg samtidig må svare for produksjonen her, jeg havner i krysspress mellom dem tilbakemeldingskulturen som etterforskerne gjerne ønsker og det kravet til at vi skal produsere» (Informant C).

En annen informant svarte:

«Føler selv at jeg har en større motivasjon til å evaluere enn det arbeidsgiver har (...) Jeg skulle gjerne ha gjort det, fordi om jeg selv tørr å si at jeg har flere års etterforskningsbakgrunn. Så vet jeg jo at man stadig har noe å lære (...) Og da sitte og si at man ikke trenger evaluering og sånne ting det synes jeg blir for dumt. Men jeg opplever også det at, det er ikke sånn kjempe interesse for å evaluere ovenfra, vi må liksom komme oss videre i neste sak, ballen ruller videre» (Informant A).

Samme informant pekte på at enkelte oppgaver som det å legge til rette for et kontrollert besøk for en av sine varetektsfanger alltid må gå foran det å bruke tid på å evaluere. Informanten forklarte:

«(...) vi har mange i varetekt så man tar seg ikke seg tid til å drive med evalueringer og sånne ting. Da blir det et kjapt møte med sånn enkel tilbakemelding (...) Dagen i dag skulle jeg mye heller brukt på et evalueringsmøte. Men man må følge opp de man har i varetekt (...) en dag til en etterforsker det er jo det som går med da, når man skal gjennomføre et kontrollert besøk, da føles det så vanskelig» (Informant A).

En av informantene pekte på at vedkommende føler et krysspress mellom en ønsket tilbakemeldingskultur og kravet til produksjon. En annen informant påpekte at det alltid var oppgaver som måtte gå foran det å bruke tid på evalueringer. Evaluering er ressurskrevende. Et godt evalueringresultat krever et godt stykke arbeid (Sverdrup, 2014). Ønsket fra informantene om å gjennomføre et større antall evalueringer møter stor motstand i de mange arbeidsoppgavene som foreligger etterforskere.

Frykt som bremsekloss for evaluering

Det fremstod for informantene å eksistere en frykt mot det å evaluere seg selv, noe som ble opplevd å være en bremsekloss for det å evaluere. En informant mente det eksisterte en motstand for å ta imot kritikk i politietaten, vedkommende uttalte:

«Det er fort gjort da sånn som i politiet da at man blir litt sånn redd for kritikk og vi ønsker å forsvare det vi har gjort da, og at vi da mister litt evnen til å forbedre oss» (Informant C).

En annen informant hadde en oppfatning av at enkelte ikke liker å bli sett i kortene:

«Også kan det være noen som ikke liker å bli sett i kortene heller» (Informant E).

Samme informant uttalte opplevde også en holdning blant ledere at evaluering var noe tidkrevende og unyttig:

«Det er jo en utfordring at ledere tenker, vi får ikke så mye ut av det. Det er for tidkrevende. At de ikke ser på det som nyttig da og derfor så blir det ikke gjort heller» (Informant E).

Enkelte av informantene pekte på frykt som en faktor for at evalueringsarbeid kunne bortprioriteres. Dette utsagnet står i stil med hva Wathne (2009) peker til som en årsak til manglede kultur for læring. Hun mener at den manglende kulturen for læring kan være knyttet til at politiet definerer rett og galt og at det ved dette ansvaret oppstår motstand mot å åpne opp for diskusjon om hvorvidt noe er gjort rett eller galt fra politiets side. Wathne peker også på viktigheten av å tilrettelegge for møter hvor det er stor takhøyde og ingen står i fare for negative konsekvenser. Det kan fremstå å være et behov for å åpne opp og etablere en læringsarena hvor ansatte ikke risikerer negative konsekvenser.

Manglende verktøy for evaluering

På spørsmål om hvilke verktøy informantene så for seg å bruke i forbindelse med å evaluere en etterforskning ble det i hovedsak vist til informasjonskilder og ikke verktøy. Flere av informantene viste til politiets behandlingssystem for straffesaker, politiets etterforskningsverktøy, dommer og politiets styringsverktøy. Disse svarene kan illustrere at etterforskerne ikke har kjennskap til verktøy som kan brukes til å evaluere en etterforskning.

Noen av informantene henviste til verktøy for deling av informasjon slik som PowerPoint og møtevirksomhet. En informant reflekterte slik over spørsmålet om verktøy til bruk for evaluering;

«Nei altså, det hadde jo, det er jo ikke utenkelig at man hadde utarbeidet, altså når vi er i denne OÅO loopen som vi er i nå at vi hadde integrert noen form for tilbakemeldingsverktøy eller evalueringsverktøy der slik at man rett og slett hadde gått litt bort i fra Post-it lapper og muntlige tilbakemeldingene også kanskje hatt noen form for, ja at man går inn i en sak og gir en skriftlig tilbakemelding også. Det kan jo være gevinst i det også for å få mer systematikk i det da» (Informant C).

Med OÅO menes «Obligatorisk årlig opplæring.» OÅO er et ny innført system for kompetanseutvikling innen etterforskningsfaget. Informanten ser ikke at det eksisterer noen form for verktøy til evaluering av etterforskning, men mener at et verktøy for evaluering kan bidra til systematikk i arbeidet med å evaluere etterforskning. Samme informant peker videre på at dataprogrammet Excel kunne blitt benyttet i arbeidet med å evaluere etterforskning. Informanten uttalte;

«Så jeg tenker jo det at å bruke, bruke eventuelle dataverktøy da, det kan jo være Excel også selvfølgelig, men hvis man hadde hatt en eller annen form for standard da for politiet ville kanskje det vært hensiktsmessig» (Informant C).

Til forskjell fra resterende informanter peker overnevnte informant på et konkret verktøy som kan brukes til å evaluere etterforskning. De øvrige informantene i utvalget beskrev ingen verktøy. Det var derimot flere av informantene som viste til hvilken informasjon de anså at måtte være tilgjengelig for å evaluere en etterforskning. Hvis spørsmålet hadde vært rettet mot matlaging ville sannsynligvis informantene klart å vise til kjøkkenredskaper i motsetning til ingredienser. Det interessante ved dette spørsmålet er at informantene peker på hvilken informasjon som må være

tilgjengelig og ikke til verktøy. Ut ifra evalueringslitteraturen kan det ikke sies å eksistere verktøy til bruk for evaluering. Noe som angivelig har sin årsak i at det ikke eksisterer definerte verktøy for evaluering av etterforskning. Til tross for dette vil et definert evalueringsverktøy trolig kunne legge til rette for kvalitativt gode evalueringer og gjerne også effektivisere evalueringer. Å etablere et verktøy for evaluering kan inngå i ulike evalueringsdesign og bidra til å enklere gjennomføre og ta i bruk evalueringsresultater.

Utvalget i denne studien anser evaluering av etterforskning å kunne bidra til å unngå at gjentakende feil blir gjort i etterforskningsarbeid. De er av den oppfatning at evaluering bidrar til personlig utvikling og til økt kvalitet i etterforskning. Med andre ord har informantene stor tiltro til evaluering. De begrensningene informantene pekte på var i hovedsak utenforstående begrensninger slik som ressursbruk og dominerende oppgaver, samt at de viste til at det kan eksistere en frykt for å evaluere. Funn viser også begrensninger tilknyttet manglende verktøy for evaluering samt manglende kompetanse tilknyttet rollen som evaluator.

Avsluttende diskusjon

En omforent forståelse av evaluering tett knyttet til evaluering som vurdering

Utvalget i denne studien fremstår å ha en forståelse av evaluering nært knyttet til hvordan evaluering omtales i dagligdagse sammenhenger, herunder til eksempel å bedømme eller måle noe. Utvalget har samtidig en forståelse som strekker seg noe ut over hvordan evaluering omtales i dagligdagse sammenhenger, utvalget beskriver evaluering å være en form for vurdering. Med vurdering forstås evalueringer å være noe som bygger på faglig skjønn og ekspertise. Med andre ord en kvalitativ vurdering. Informantene redegjør for evalueringskriterier, men beskriver ikke en metode for evaluering. Det er ingen av informantene som fremstår å ha kjennskap til forskningsbasert evaluering. En mulig årsak til dette kan være at etterforskerne ikke opplyser å være gitt noen form for opplæring i å evaluere.

Anser sin etterforskningskompetanse overførbart til evaluering

Informantene anser sin etterforskningskompetanse som overførbart til evaluering. I sine beskrivelser viser utvalget til sin kompetanse på etterforskning når de redegjør for evaluering. Utvalget beskriver derfor i liten grad evalueringer ut over evalueringskriterier. Redegjørelser omkring evaluering begrenser seg til å beskrive evalueringskriterier og i liten grad metodiske fremgangsmåter for å evaluere etterforskning. Gjennom erfaring med etterforskning har informantene etablert oppfatninger om hva som er god kvalitet i etterforskning. Disse kvalitetsindikatorer blir brukt i evalueringsarbeid, og det er gjennom dette perspektivet at etterforskerne anser sin kompetanse i etterforskning som overførbart til evaluering. Studiet viser samtidig gjennom dette funnet at informantene har begrenset kompetanse i evaluering da kompetansen begrenser seg til å omfatte kriterier til bruk i evalueringer.

Utfordringer ved å skille etterforskning og evaluering

Formål må avgjøre om man etterforsker eller evaluerer. Informantene beskriver ved flere anledninger evaluering å være etterforskning. Når informantene beskriver summative evalueringer som vil si evalueringer som blir gjennomført etter et avsluttet arbeid er informantene orientert mot læringsutbytte. Når informantene derimot beskriver formative evalueringer som vil si underveis evalueringer fremstår formålet å endre seg til å identifisere manglende etterforskningssteg i den hensikt å iverksette ytterligere etterforskningsoppgaver. Det skjer med dette en sammenblanding mellom etterforskning og evaluering. Det finnes et behov for å øke oppmerksomhet mot å definere

formål og la formål avgjøre om man evaluerer eller etterforsker. Det fremstår også å være et behov for å begrepsfeste evaluering i politiet samt å definere hva som skiller en kvalitetssjekk av en straffesak fra en evaluering av en straffesak.

Erfaring med å utføre evalueringer men vanskeligheter med å beskrive en evaluering

Samtlige informanter opplyser å ha gjennomført evalueringer. Samtidig fremstår informantene å ha vanskeligheter med å beskrive en gjennomføring av en evaluering. Det er kun en informant som påpeker viktigheten av å lage seg en plan for evalueringsarbeid, dette er det nærmeste et informantene er i å beskrive behovet for å etablere evalueringsdesign. Informantene beskriver derimot evalueringer som bygger på deres egne oppfatninger om hva som er viktig og hva som er kvalitet i etterforskning. Informantene redegjør for at det er sammenheng mellom kompetanse i evaluering og kvaliteten i evaluering. De anser seg selv i rollen som evaluator som en begrensning i evalueringsarbeid, da de har manglende kompetanse.

Stor tiltro til evaluering tross manglende opplæring i å evaluere

Utvalget i denne studien har en oppfatning om at evaluering bidrar til å unngå gjentakende feil i etterforskning, til personlig utvikling og til økt kvalitet i etterforskning. De mener at evaluering bør gjennomføres i større grad. Det er fremtredende at informantene har stor tiltro til evaluering. Informantene har en oppfatning om at evaluering gir gevinst i ulike former, men som henvist til i denne studien er det svært begrenset kunnskap om effekter fra evaluering. I hvor stor eller liten grad evalueringer bidrar til ny kunnskap, endringer, eller læring er uvisst. Det er interessant at evalueringsbegrepet står seg så godt som det gjør. Informantene i denne studien er utelukkende positive til evaluering. Det blir ikke rettet kritikk mot evaluering. Det som derimot møter kritikk er omstendigheter som oppleves som hindringer til å gjennomføre evalueringsarbeidet. Hva evalueringer tilfører er derimot usikkert viser evalueringsteori. Hva som er årsaken til informantenes store tiltro til evaluering er uvisst. Det er mulig at begrensede kunnskaper i noen grad fører til en forhøyet tiltro. Det er ofte slik at det kreves god innsikt innen et felt før man kan stille seg kritisk og evner å se begrensninger.

Gjennom denne masteroppgaven er det undersøkt hvilke oppfatninger etterforskere har om evaluering av etterforskning. Studiet viser at utvalget har en omforent lik forståelse av evaluering tett knyttet til evaluering slik det brukes i dagligtalen. Utvalget tillegger samtidig noe mer i begrepet og beskriver evaluering som en faglig kvalitativ vurdering. I flere av informantenes beskrivelser

av evaluering blir evaluering en del i en etterforskningsprosess da formålet beskrives å være å identifisere manglende etterforskningskritt i hensikt å iverksette nye. Det fremkommer også beskrivelser av evaluering som en kvalitetssjekk, med samme formål. Det er i modell 1 forsøkt å illustrere disse oppfattelsene fra informantene hvor evaluering inngår i etterforskning, evalueringsformene omtales i modellen som manglende etterforskningskritt og kvalitetssjekk. På den andre siden av modellen illustreres evalueringsformer som ikke anses å inngå i etterforskning, disse formene for evaluering benevnes som vurdering, ikke-systematisk evaluering, systematisk evaluering og forskningsbasert evaluering. Evalueringsformen vurdering blir omtalt i stor grad blant informantene, mens forskningsbasert evaluering ikke omtales i noen grad. Denne studien argumenterer for at det er et behov for å rette økt oppmerksomhet på evaluering av etterforskning, og begrepsfeste evaluering slik at etterforskere blant annet evner å se skille mellom evaluering, kvalitetssikring, og etterforskning. Formål må bidra til å avgjøre om man etterforsker eller evaluerer. Ut over dette eksisterer også et behov for å etablere en metode for evaluering av etterforskning.

Utvalget har utfordringer med å peke på momenter som kan inngå i evaluering av etterforskning, men informantene identifiserte i alt 26 momenter som de mente kunne inngå i evaluering av etterforskning. Vanskeligheten med å definere evalueringskriterier gjenspeiles i de utfordringene som eksisterer hva gjelder å definere kvalitetsmarkører innen etterforskning. Etterforskerne har utfordringer med å beskrive hvordan de vil gjennomføre evaluering. Kunnskapsnivået til informantene fremstår å avgrense seg til å omfatte evalueringskriterier til bruk ved evaluering av etterforskning og har kunnskapsmangler når det gjelder å gjennomføre evalueringsarbeid. Dog opplyser alle å ha gjennomført evalueringer, de ser samtidig svakheter ved seg selv som evaluator. Evaluering av etterforskning bygger ikke i dag på en definert metode, og dette gjenspeiles i svarene fra informantene.

Politiet er godt i gang mot å bli en lærende organisasjon. Systematisk erfaringslære er veien videre for politiet. Tross etableringen av allmenne kriterier for kvalitet i etterforskning og «Mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang» er det ikke etablert en metode for evaluering. Det er heller ikke utarbeidet evalueringdesign for å implementere kriteriene for kvalitet i etterforskning. Det er et behov for å definere hvordan politiet metodisk skal gjennomføre systematisk erfaringslære. Denne oppgaven argumenterer for at evaluering kan inngå som en del i et system for erfaringslære.

Det er enkelte innenfor evalueringsteorien som argumenterer for å i stedet forsøke å enes om en felles definisjon av evaluering på tvers av organisasjoner og ulike sammenhenger bør det rettes fokus på å definere de ulike krav som skal stilles til evalueringer ved ulike tilfeller. Det er med andre ord et behov for å begrepsfeste evaluering i politiet. Hva skal det være, hvordan skal det utføres, og hvordan skal det inngå i en del av et system for erfaringslære? Dette etterlyses også av informantene i dette studiet som er av den oppfatning at de ikke har erfaring med å gjennomføre systematiske evaluering. Det er behov for å ta i bruk forskningsteori innen evaluering i det videre arbeidet med å etablere evaluering som et ledd i å være en lærende organisasjon. Teori innen evaluering av etterforskning begrenser seg til å omfatte evalueringskriterier. Evalueringsteori vil kunne bidra til å etablere et system for evaluering av etterforskning hvor det rettes økt oppmerksomhet mot å utvikle en metode for evaluering. Det er gjennom dette arbeidet også behov for å utvikle evalueringsdesign. Evalueringsdesign hvor innhenting av data, analyse av data, og evalueringsformål blir styrende i evalueringer. Uten dette vil etterforskere i tiden fremover gjennomføre kvalitetssjekk av etterforskning fremfor evalueringer.

Etterforskning er en av politiets mest ressurskrevende oppgaver. Høy kvalitet i etterforskning er en nødvendighet for å ivareta rettssikkerheten, samt tillitten og legitimiteten politiet i dag har blant befolkningen. Utvalget i denne studien er blant annet av den oppfatning av at evaluering av etterforskning kan bidra til å unngå gjentakende feil, til personlig utvikling i rollen som etterforsker og til økt kvalitet i etterforskning. Evaluering kan gjennom utvalgets perspektiver være et bidrag til å gjennomføre etterforskning av høy kvalitet og derigjennom ivareta rettssikkerheten, tillitten og legitimiteten politiet i dag i stor grad har.

Antall ord: 24 638

Litteraturliste

- Almås, R. (1990). *Evaluering på norsk : ei innføring i vurdering av prosjektarbeid og handlingsretta forskning* (Universitetsforlagets metodebibliotek). Oslo: Universitetsforlaget.
- Argyris, C. (1999). *On Organizational Learning*. Malden: Blackwell Publishing.
- Argyris, C. & Schön, D. (1997). Organizational Learning: A Theory of Action Perspective. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas (REIS)*, 1(78), 345.
- Ask, K. (2013). Bias - Fejl og faldgruber i efterforskning. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage - metodiske refleksjoner over politiets undersøgelsespraksis*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Ausland, J. (2015). Prestasjonsforbedringer gjennom empirisk utvikling av standarder innen drapsetterforskning. *Masteroppgave*.
- Berglund, M. (2019). Bruk av evlaueringering og læring på politiets operasjonssentral. (Politihøgskolen).
- Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. (2018). *Etterforskning : prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Fagbokforl.
- Bjørgero, T. (2006). Visjoner for kunnskapsutvikling i politiet. I G. Thomassen & T. Bjørgero (Red.), *Kunnskapsutvikling i politiet*. Oslo: Politihøgskolen.
- Bjørkelo, B. & Gundhus, H. (2015). Å forbedre en etat: Om læring gjennom eksisterende systemer i politiorganisasjonen. *Magma*, 2, 34-46.
- Bratberg, Ø. (2014). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Bruusgaard, R. (2019). *Kvalitet i etterforskning*. Paper presentert på Kriminalteknisk konferanse, Kripos
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre : om design av samfunnsvitenskaplege forskingsprosjekt*. Oslo: Universitetsforl.
- Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research*. London: SAGE Publications.
- Diderichsen, A. (2013). Erkendelsesteori, politik, og profesjonalisering. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage - metodiske refleksjoner over politiets undersøgelsespraksis* (s. 55-92). Fredriksberg.
- Diderichsen, A. (2016). Efterretningstjenestens legitimitet. I K. V. Rønn (Red.), *Efterretningsstudier*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven : hvordan begynne - og fullføre* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Fahsing, I. (2013). Effektivitet, dyder, og krydspres i etterforskninger. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage : metodiske refleksjoner over politiets undersøgelsespraksis* (s. 115-147). Fredriksberg C: Samfunnslitteratur.
- Fahsing, I. (2016). *The making of an expert detective : thinking and deciding in criminal investigations* (Doktorgradsavhandling / Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen, Bind 347). Göteborg: Department of Psychology, University of Gothenburg.
- Fahsing, I., Glomseth, R. & Gottschalk, P. (2006). Kunnskapsdeling og dyktighet i politietterforskning. I T. Bjørge & G. Thomassen (Red.), *Kunnskapsutvikling i politiet : Forskningskonferansen 2006* (Bind 2006:3). Oslo: Politihøgskolen.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Filstad, C. (2016). *Organisasjonslæring : fra kunnskap til kompetanse* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Filstad, C. & Gottschalk, P. (2011). Becoming a learning organization: The espoused value of police managers from two Norwegian districts.
- Finstad, L. (2009). Kontrollmekanismer for politiet : å være tilliten verdig (s. s. 11-30). Oslo: Politihøgskolen, 2009.
- Finstad, L. (2014). Det konflikthylte politiarbeidet. I P. Larsson, H. Gundhus & R. Graner (Red.), *Innføring i Politivitenskap*: Cappelen Damm Akademiske
- Furre, H. & Horrigmo, A. M. J. (2013). Nærhet og distanse - Om forholdet mellom bestiller og utfører av evalueringer. I A. Halvorsen, E. L. Madsen & N. Jentoft (Red.), *Evaluering - Tradisjoner, praksis, mangfold*. Universitete i Agder: Fagbokforlaget.
- Gjørsv, A. B. (2012). *Rapport fra 22. juli-kommisjonen : oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. august 2011 for å gjennomgå og trekke lærdom fra angrepene på regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011 : avgitt til statsministeren 13. august 2012* (Norges offentlige utredninger (tidsskrift : trykt utg.), Bind NOU 2012:14). Oslo: Departementenes servicesenter. Informasjonsforvaltning.
- Gundhus, H. (2006). *For sikkerhets skyld: IKT og politiarbeid*. Oslo: Universitet i Oslo.
- Gundhus, H. (2007). Suksesskriterier for godt politiarbeid.

- Gundhus, H. (2009). Tillitsskapende politiarbeid : om å fremme tillit til politiet (s. s. 101-113). Oslo: Politihøgskolen, 2009.
- Hald, C. (2013). At opdage tegn på kriminalitet. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage*. Fredriksberg: Samfunnslitteratur.
- Hald, C. & Rønn, K. V. (2013). *Om at opdage : metodiske refleksjoner over politiets undersøgelsespraksis*. Fredriksberg C: Samfunnslitteratur.
- Halvorsen, A. (2013). Forskningsbaserte evalueringer og andre evalueringer. I A. Halvorsen, E. L. Madsen & N. Jentoft (Red.), *Evaluering. Tradisjoner, praksis, mangfold*. . Bergen Fagbokforlaget.
- Halvorsen, A. & Madsen, E. L. (2013). Styring og læring gjennom evlauering. I A. Halvorsen, E. L. Madsen & N. Jentoft (Red.), *Evaluering, tradisjoner, praksis, mangfold*. Bergen Fagforlaget.
- Halvorsen, A., Madsen, E. L. & Jentoft, N. (2013). *Evaluering. Tradisjoner. Praksis. Mangfold* (Norsk statsvitenskapelig tidsskrift).
- Harari, Y. N. (2015). *Homo deus - en kort historie om i morgen* Oslo: Cappelen Damm.
- Heivoll, G. (2018). Lovens lange arm? En studie av politibetjentes rolle som rettshåndhevere.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (7. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Henriksen, K. B. (2014). Politiet som en lærende organisasjon: En studie av betydningen av evaluering for etterforskningsarbeidet i norsk politi. (Universitetet i Oslo).
- Holgersson, S. (2015). How the Use of ICT can Contribute to a Misleading Picture of Conditions – A Five-Step Process. *Interdisciplinary Journal of Information*, 10, 193-215.
- Hove, K. (2014). Kunnskapsbasert erfaringslæring: Politiet, Endringsprogrammet.
- Innes, M. (2003). *Investigating murder : detective work and the police response to criminal homicide* (Clarendon studies in criminology). Oxford ; New York: Oxford University Press.
- Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Myhill, A., Quinton, P. & Tyler, T. R. (2012). Why do People Comply with the Law? *British Journal Of Criminology*, 52(6), 1051-1071. doi: 10.1093/bjc/azs032
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt.

- Jonassen, K. (2010). *Evaluering av ekstraordinære hendelser i politiet, som grunnlag for utvikling av ny kunnskap*.
- Knutsson, J. (2009). Standard of evaluations in problem-oriented policing-projects: Good enough? I N. Tilley & J. Knutsson (Red.), *Evaluating crime reduction initiatives*. Monsey, New York: Criminal Justice Press. .
- Knutsson, J. (2013). Måling av effektivitet i etterforskning : delrapport i «Etterforskningsprosjektet»: Politihøgskolen.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (Interview[s] learning the craft of qualitative research interviewing, 3. utg., 3. oppl. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsson, P. (2010). Fra armesterke bondesønner til akademikerbarn : om rekrutteringen til politiyrket.
- Larsson, P., Gundhus, H. & Granér, R. (2014). *Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Lindgren, L. (2006). *Utvärderingsmonstret: Kvalitets- och resultatmätning i den offentliga sektorn*. . Lund: Studentlitteratur. .
- Lindgren, L. (2011, 05.12.2011). *Evalueringskonferansen*. Paper presentert på Evalueringskonferansen
- Lindøe, P. (2003). *Erfaringslæring og evaluering*. Oslo: Tiden.
- Matthew, D. (2016). To What Extent Can We Trust Police Research? *Nordisk Politiforskning*(02), 154-164. doi: 10.18261/issn.1894-8693-2016-02-06
- Monckton-Smith, J., Adams, T., Hart, A. & Webb, J. (2013). *Introducing forensic and criminal investigation*. Thousand Oakes, CA: Sage.
- Myhrer, T.-G. (2014). Politiretten : samfunnsbeskyttelse og rettssikkerhet (s. s. 79-109). [Oslo]: Cappelen Damm akademisk, 2014.
- Myhrer, T.-G. (2015). *Kvalitet i etterforskningen : særlig om påtaleansvarliges rolle og betydning : delrapport i "Etterforskningsprosjektet"* (PHS forskning (trykt utg.), Bind 2015:1). Oslo: Politihøgskolen.
- NESH. (2016, 27.04.2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

- NOU. (2009). *Et Ansvarlig politi : åpenhet, kontroll og læring : evalueringsrapport fra utvalget oppnevnt av Justis- og politidepartementet 5. mars 2008* (Norges offentlige utredninger (tidsskrift : trykt utg.), Bind NOU 2009:12). Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- NOU. (2013). *Ett politi - rustet til å møte fremtidens utfordringer*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Olsen, O. E. (2003). Erfaringslæringens begrensninger. I P. Lindøe (Red.), *Erfaringslæring og evaluering*. Oslo: Tiden.
- Olsvik, E. H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet : tenkemåter for kunnskapsstyrt politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Politidirektoratet. (2018a). Mal for kvalitetssikring og saksgjennomgang. 1.0.
- Politidirektoratet. (2018b). Rammeverk for systematisk erfaringslæring. 1.0.
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning : noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak* (nr. 25). Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo Unipub, Oslo
- Rachlew, A. (2010). Å forske på sine egne : metodiske og etiske utfordringer knyttet til forskning på egen profesjon. I T. Myklebust & G. Thomassen (Red.), *Arbeidsmetoder og metoderarbeid i politiet* (s. s. 127-149). Oslo: Politihøgskolen.
- Rachlew, A. & Fahsing, I. (2015). *Politiavhøret* (s. 225-254). Oslo: Gyldendal juridisk, 2015.
- Reiner, R. (2010). *The Politics of the police* Oxford Oxford University Press.
- Riksadvokaten. (1999). Prioriteringer for iverksetting og gjennomføring av etterforskning og mål for straffesaksbehandlingen. 1/1999.
- Riksadvokaten. (2012). *Rundskriv fra riksadvokaten "Krav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene"*. Riksadvokaten.
- Riksadvokaten. (2015). *Monika-saken, læringsperspektiver* (Rapport fra arbeidsgruppen). Oslo: Rikadvokaten. Hentet fra <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2015/Rapportfraarbeidsgruppe-Monika-sakeniHordaland.pdf>
- Riksadvokaten. (2017). *Rapport om norsk politi og påtalemyndighets behandling av straffesakene mot Sture Bergwall - Riksadvokatens vurderinger, videre oppfølging og pålegg*. . Oslo.

- Riksadvokaten. (2018). Systematisk erfaringslæring - Riksadvokatens retningslinjer for statsadvokatenes deltakelse. (26.09.18).
- Riksadvokaten & Politidirektoratet. (2016). Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet.
- Rowe, M. (2009). Policing beyond macpherson: Issues in policing, race and society. I K. Murji (Red.), *Policing* (Bind 3, s. 213-214).
- Samset, K. & Christensen, T. (2013). Evaluering av prosjekter ex ante og ex post - og beslutningsprosessenens kompleksitet og betydning. I A. Halvorsen, E. L. Madsen & N. Jentoft (Red.), *Evaluering. Tradisjoner, praksis, mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skogmo, P. Ø. (2017). Politiet - en lærende organisasjon? *Masteroppgave*(Norges Arktiske Universitet).
- Sunde, H. K. K. & Ness, S. Y. (2013). Erfaringsoverføring i politiet - barrierer og muligheter? : University of Stavanger, Norway.
- Sverdrup, S. (2002). *Evaluering : faser, design og gjennomføring*. Bergen: Fagbokforl.
- Sverdrup, S. (2014). *Evaluering : tilnærminger, modeller og eksempler*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Taleb, N. N. (2010). *The Black Swan - The impact of the highly improbable*. United States of America: Penguin Books.
- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Torgersen, U. (1985). *Profesjonssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tornes, K. (2013). Om verdier og kriterer i evaluering. I A. Halvorsen, E. L. Madsen & N. Jentoft (Red.), *Evaluering, tradisjoner, praksis, og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Viskum, B. (2013). Argumentation - at bygge og begrunde en straffesag. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage Fredriksberg*: Samfundslitteratur.
- Wahlgren, B., Høystrup, S., Pedersen, K. & Rattleff, P. (2002). *Refleksion og læring: Kompetenceudvikling i arbeidslivet* (Bind 1). Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Wathne, C. T. (2009). Politiet : en lærende organisasjon? (s. s. 63-77). Oslo: Politihøgskolen, 2009.
- Wathne, C. T. (2012). The Norwegian Police Force: a learning organization? *Policing*, 35(4), 704-722. doi: 10.1108/13639511211275535

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Evaluering av etterforskning

Referansenummer

140208

Registrert

12.10.2018 av Mads Ladsten Skipanes - Mads.Ladsten.Skipanes@phs.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Politihøgskolen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Stefan Holgersson, stefan.holgersson@liu.se, tlf: 004613284049

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Mads Skipanes, mads.skipanes@outlook.com, tlf: 47271429

Prosjektperiode

01.08.2018 - 30.06.2019

Status

12.12.2018 - Vurdert med vilkår

Vurdering (1)

12.12.2018 - Vurdert med vilkår

FORENKLET VURDERING MED VILKÅR

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet med vedlegg, vurderer vi at prosjektet har lav personvernulempe ettersom det ikke behandler særlige kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser, eller inkluderer sårbare grupper. Prosjektet har rimelig varighet og er basert på samtykke. Vi gir derfor prosjektet en forenklet vurdering med vilkår.

Du har et selvstendig ansvar for å følge vilkårene og sette deg inn i veiledningen i denne vurderingen. Dersom du følger vilkårene og prosjektet gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet vil behandlingen av personopplysninger være i samsvar med personvernlovgivningen.

VILKÅR

Vår vurdering forutsetter:

1. At du gjennomfører prosjektet i tråd med kravene til informert samtykke
2. At du ikke innhenter særlige kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser
3. At du følger behandlingsansvarlig institusjon (institusjonen du studerer/forsker ved) sine retningslinjer for datasikkerhet
4. At du laster opp revidert(e) informasjonsskriv på utvalgssiden(e) i meldeskjemaet og trykker «bekreft innsending», slik at du og behandlingsansvarlig institusjon får korrekt dokumentasjon. NSD foretar ikke en ny vurdering av det reviderte informasjonsskrivet.

1. KRAV TIL INFORMERT SAMTYKKE

De registrerte skal få skriftlig og/eller muntlig informasjon om prosjektet og samtykke til deltakelse. Du må påse at informasjonen minst omfatter:

- Prosjektets formål og hva opplysningene skal brukes til
- Hvilken institusjon som er behandlingsansvarlig
- Hvilke opplysninger som innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- At det er frivillig å delta og at man kan trekke seg så lenge studien pågår uten at man må oppgi grunn - Når prosjektet skal avsluttes og hva som skal skje med personopplysningene da: sletting, anonymisering eller videre lagring
- At du/dere behandler opplysninger om den registrerte basert på deres samtykke
- Retten til å be om innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet (kopi)
- Retten til å klage til Datatilsynet
- Kontaktopplysninger til prosjektleder (evt. student og veileder)
- Kontaktopplysninger til institusjonens personvernombud

På nettsidene våre finner du mer informasjon og en veiledende mal for informasjonsskriv:
http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/informere_om.html

Det er ditt ansvar at informasjonen du gir i informasjonsskrivet samstemmer med dokumentasjonen i meldeskjemaet.

2. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.6.2019.

3. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

NSD SIN VURDERING

NSDs vurdering av lovlig grunnlag, personvernprinsipper og de registrertes rettigheter følger under, men forutsetter at vilkårene nevnt over følges.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Forutsatt at vilkår 1 og 4 følges er det NSD sin vurdering at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Forutsatt at vilkår 1 til 4 følges vurderer NSD at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19) og dataportabilitet (art. 20).

Forutsatt at informasjonen oppfyller kravene i vilkår 1 vurderer NSD at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

MELD ENDRINGER

Dersom den planlagte behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lasse Raa

Tlf. personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vil du delta i forskningsprosjektet?

” Hvordan evaluere etterforskning ”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvilken oppfatninger etterforskere har om hvordan evaluere etterforskning. I dette skrivet vil du få informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet har til hensikt å undersøke hvilke oppfatninger etterforskere har rundt det å evaluere etterforskningsarbeid. Problemstilling for studien er: Hvilke oppfatninger har etterforskere om hvordan evaluere etterforskningsarbeid? Formålet er å kartlegge hvilke meninger, erfaringer, og forståelse etterforskere har rundt aktuelt tema. Studien har også til hensikt å være et bidrag til å utvikle en standard evaluering for etterforskningsarbeid.

Forskningsprosjektet inngår i en masteroppgave ved Politihøgskolen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Politihøgskolen er ansvarlig for prosjektet. Veileder på studien er Stefan Holgersson, professor ved Politihøgskolen.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du passer inn i det utvalget som er bestemt i denne studien. Det er ønskelig å intervju politibetjenter i stilling som etterforsker. Det er ønskelig at intervjuobjektene arbeider fulltid som etterforsker og har minimum 2 års erfaring som etterforsker. Det er 5 personer som blir spurt om å delta i denne studien.

Hva innebærer det for deg å delta?

For deg innebærer det å delta å stille i et intervju. Under intervjuet vil du få spørsmål som har til hensikt å belyse hvordan etterforskere både oppfatter og mener at etterforskning bør evalueres. Opplysningene som fremkommer vil bli tatt opp på lyd, senere transkribert og analysert.

Varighet på gruppeintervjuet vil være 50-60min. Det vil bli gjennomført i lokaler ved ditt arbeidssted hvis dette er mulig, eventuelt på et annet avtalt sted.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Du vil bli anonymisert og du som deltaker vil ikke kunne gjenkjennes i masteroppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal avsluttes juni 2019. Etter prosjektet slutt vil data innhentet gjennom intervjuene som ikke inngår i masteroppgaven bli slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Politihøgskolen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Student: Mads Skipanes, Masterstudent ved Politihøgskolen, 47271429, Mads.Skipanes@outlook.com
- Prosjektansvarlig og veileder: Stefan Holgersson, professor ved Politihøgskolen. Stefan.Holgersson@phs.no.
- Vårt personvernombud: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig/Student

Mads Skipanes

Professor/Veileder

Stefan Holgersson

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Evaluering av etterforskning», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, Juni 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Innledning:

Informasjon til informantene: Sett en ramme ved gjenta formålet med studiet. Utlevere samtykkeskjema, gjennomgang av de formelle kravene: Informert samtykke, rett til å trekke seg, hva blir gjort med dataene, informasjon fra dette intervjuet er konfidensielt, dataene vil bli transkribert og analysert. Når studien er ferdig vil data slettes.

Problemstilling: Hvilke oppfatninger har etterforskere om evaluering av etterforskning?

Innledende spørsmål:

1. Navn, alder, stillingsbeskrivelse og ansiennitet i politiet?
2. Fortell om din bakgrunn som politibetjent, hvilke erfaringer har du som etterforsker, hvilke straffesaker du har jobbet med?

Etterforskningsrelaterte spørsmål

3. Hvilke type saker er de siste sakene du har etterforsket og hvilke etterforskingsskritt eller etterforskningsoppgaver har du gjennomført?
4. Hva anser du at formålet ved en etterforskning er?
5. Hva er for deg god kvalitet i etterforskning?

Evalueringsrelaterte spørsmål

6. Hvordan forstår du begrepet evaluering?
7. Hvordan er din holdning til å evaluere etterforskning?
8. Har du erfaringer fra å evaluere etterforskning?
9. Anser du at evaluering av etterforskning kan bidra til noe, i så tilfelle hva?
10. Anser du at det bør være noen generelle momenter (en standard) som må inngå i en evaluering av en etterforskning, i så tilfelle hvilke?
11. Ut over nevnte momenter, anser du det å være noen momenter som ikke må, men som kan inngå i en evaluering av en etterforskning?
12. Hvilke verktøy kan brukes til å evaluere etterforskning?

13. Hvilken informasjon må være tilgjengelig for å kunne evaluere en etterforskning?
14. Hvis du skulle evaluert etterforskningsarbeidet i den siste straffesaken du har etterforsket, hvordan og hva ville du gjort?
15. Hvis du skulle vært en del av et evalueringsmøte av en etterforskning. Hvordan vil du beskrive gjennomføring av et slikt møte?
16. Er du gitt opplæring i å evaluere etterforskning, i så tilfelle kan du utdype hvilke opplæring du er gitt?
17. Anser du det å være noen utfordringer når det gjelder å evaluere etterforskningsarbeid, i så tilfelle hvilke?
18. Er det avslutningsvis noen refleksjoner eller tanker du ønsker å tillegge når det gjelder evaluering av etterforskning?